

VÁRPALOTA

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYV

2017

KÖSZÖNTŐ

A Kontok, az Újlakyak, a Zichyek vagy akár az '50-es évek pártvezetése mind azon munkálkodtak, hogy Várpalotát családjuk és birtokuk nagyságához, vagy valamely eszmeiség megvalósításához alakítsák. Arculatot formáltak, néha teljesen átépítve elődjeik örökségét. Mi jelenleg abban élünk, ami ebből a történelmi folyamatból ránk maradt. Küldetésünk, hogy ezzel az örökséggel tisztelettudóan bánjunk, megvédjük és ápoljuk azt, ami városunk helyét, az itt lakók hovatartozását meghatározza.

A településképi arculati kézikönyv egyfajta látásmódot közvetít. Segítséget próbál adni azokra az esetekre, amelyek a körülöttünk lévő épített környezetre hatást gyakorolnak. Legyen szó egy épület tömegformálásáról, színezéséről, a tetőcserép megválasztásáról, vagy az üzlet cégérének formájáról mind egy-egy elemét alkotják annak a települési összképnek, amelyek láttán városunkról az ideérkezők véleményt alkotnak. De ezek az elemek határozzák meg mindennapjainkat is, az érzést, amely komfortérzetünk alapja. A rendezett és harmonikus utcakép, az egyes épületek halmazából összeálló egységes városi szövet büszkeségünk forrása lehet.

Ajánljuk a kézikönyv gondolatait, jó példáit szem előtt tartani. Bízgatni szomszédjainkat, ismerőseinket arra, hogy tekintsenek saját portájukon túlra is. Az én házam az én váram ösztönös gondolkodását váltsa fel az én házam az én városom része látásmód. Próbáljunk kultúránk és hagyományaink keretei között házakat építeni, anyagokat választani, vagy akár egy ablakot, egy kerítést megformálni. Kívánom, hogy mindenki érezze felelősnek magát Várpalota városképének alakításában.

Campanari-Talabér Márta
polgármester

TARTALOMJEGYZÉK

1. Bevezetés

2. Várpalota bemutatása

3. Örökségünk

4. Eltérő karakterű településrészek

Belterület

Külterület

5. Ajánlások

Általános ajánlások

Terepalakítás

Anyaghasználat, színek

Várpalota karaktert adó zöldfelületi elemei

Ajánlások a belterület településrészeire

Ajánlások a külterület településrészeire

6. Jó példák I Épületek, épületrészletek

Homlokzatképzés

Oromfalak, tűzfalak

Ablakok

Kéményképzés, tetők, párkányok, ereszek

Kerítések, kapuk

Közterületrendezés

Napelemek telepítése

7. Beépítési vázlatok

Thury György tér

Inota faluközpont rendezése

Zsinagóga átalakítása-bővítése, új városi

könyvtár kialakítása

Inota, Nemes malom tanulmányterv,

látványterv

8. Impresszum

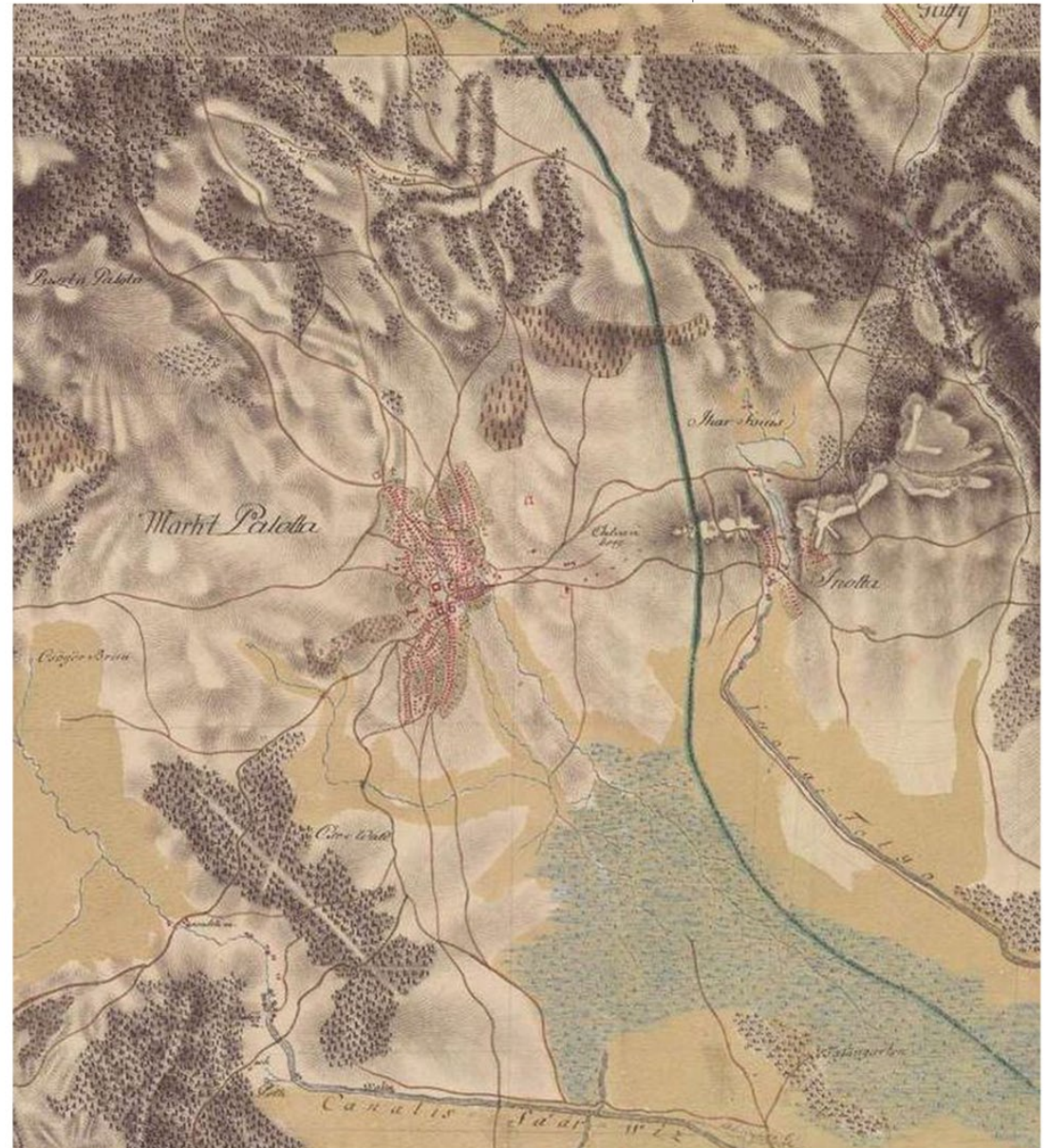

2 VÁRPALOTA BEMUTATÁSA

TELEPÜLÉSTÖRTÉNET, TÁJTÖRTÉNET

Várpalota területe már a neolitikum óta lakott hely, számos nép leleteire bukkantak a területén. A város kialakulásának és későbbi központi szerepének azonban egyik fő oka, hogy itt keresztezte egymást több fontos, forgalmas kereskedő út. Várpalota kialakulását elsősorban tehát katonai és kereskedelmi okokra lehet visszavezetni. A főút már a római kor óta körülbelül ugyanezen a nyomvonalon létezik, Aquincumot (Óbudát) és Savariát (Szombathelyet) kötötte össze. Ezt a fontos csomópontot kellett felügyelni a város legrégebbi várának, Pusztapalotának. Az Újlaky család a XIV. század második felében Bätorkónél tágasabb lakóépületet emelt magának, a jelenlegi Thury-vár területén, e köré épült ki később a középkorban jelentős mezőváros. Az Újlakyak idején a vár és a város lendületes fejlődésnek indult. Bizonyos, hogy ebben az időszakban telepedtek le itt a ferences-rendi szerzetesek is. A város fejlődését 1533-ban a vár ostromlása törte meg, 1543-ban Palota is végvár lett. A végvári harcok idejében a település lakói elmenekültek a településről és a Bakonyban kerestek menedéket. 1687-ben végleg magyar kézre került a vár, ami a lakosság visszaszivárgását vonzotta magával, ennek eredményeképp az 1700-as évekig 188 ház épült Palotán. A Rákóczi-szabadságharcot követően a vár hadi jelentősége végleg megszűnt. Az első katonai felmérés térképein jól látható Palota település és Inota, melyek ekkor még közigazgatásilag külön településeket alkottak és kiterjedésük is jelentősen kisebb volt. A közigazgatási terület északi részét nagyrészt erdők borítják, míg a déli területeken jellemző a gyakran vízállásos és mocsaras, nádas területek. A gyors ütemben növekvő népesség eltartásához kevés volt a megművelhető föld, az állatok számára pedig a legelő és a rét. Erre a problémára megoldást a várostól délre fekvő Sárrét – mocsaras, nádas területek – lecsapolása jelentette, mellyel új földeket szerezhettek. Fejér és Veszprém megye 1763-ban megbízta Bóhm Ferenc vízépítő mérnököt, hogy készítse el a Sárrét szabályozásának tervét. Inota és Palota között a két település lakói közös munkával ástak egy kanálist, majd 1773-74-ben még két csatornát: a fürdőközi és csákányhídi. A lecsapolás eredményeként Palota határában 1098 katasztrális holddal növekedett a mezőgazdaságilag hasznosítható föld. A szántók és legelők mellett a település területén, több helyen szőlőültetvények is kialakultak, melyek mára főként zártkertes területekké formálódtak át.

Várpalota az I. katonai felmérésen (1763-1787)▼

A második katonai felmérés térképezése idején az erdők kiterjedése növekedett, a szántók gyepek/legelők aránya jelentősen nem változott, továbbá a települések lakóterületének kismértékű növekedése figyelhető meg. Feltűnő azonban a korábban kialakult szőlőterületek növekedése, mely területek kisparcellás szerkezete a mai napig fennmaradt és a település légi felvételein is szépen kirajzolódnak, szinte azonos kiterjedéssel. Az alábbi településrészek ma is zártkerti funkciót töltenek be: Badacsony szőlő (akkoriban Badacson), Józán-dűlő (akkoriban Jozan), Bögre-szőlők, Baglyas szőlőhegy. Ezek a területek művelési ágak tekintetében ma már nagyon vegyes képet mutatnak. A település lakóterületével nyugaton szomszédos Loncsos településrész szintén szőlő volt, mely mára – fekvéséből adódóan- lakóterületté alakult, megtartva a terület alakját, kiterjedését. Az 1848-as forradalom után a jobbágyfelszabadítással Palota elvesztette oppidium jellegét, mezővárosi rangját és az ezzel járó kiváltságokat. E kiváltságokat később az sem kárpótolta, hogy Palota 1858-ban ismét városi rangot kapott valamint 1861-1870 között pedig járási székhely is volt (a valóságban ezt a szerepét sosem töltötte be). A település gazdasági hanyatlásnak indult. Korábban ipari és kereskedelmi központ volt, de a vasutak kiépítése után nehezebben megközelíthetővé vált, mint a közeli megyeszékhelyek, ami tovább rontotta gazdasága helyzetét. A város hanyatlását példázza, hogy 1905-ben ismét nagyközséggé fokozták vissza.

Várpalota a II. katonai felmérésen (1806–1869) ►

A harmadik katonai felmérés térkép nem fedezhetünk fel lényegi változást sem a területhasználat, sem a településszerkezet tekintetében az előző térképezéshez képest. Ekkortájt, az 1870-es évek végén indul meg viszont a szénbányászat a településen, ami Várpalota további fejlődésében és mai arculatában meghatározó jelentőségű. Az amúgy is sorvadó település a II. világháborút is megsínylette. Várpalotát több súlyos bombatámadás is érte, mely egész utcasorokat tett a földdel egyenlővé, a házak 70%-a sérült meg súlyosan vagy pusztult el. A háború után azonban a várpalotai lakosság nagy energiával kezdett hozzá a romok eltakarításához, illetve a lakóházak újjáépítéséhez. Az építkezések először a mai Rákóczi-telepen indultak meg, ahol 1949-ig 122 kertes bányászház készült el, egy iskola és egy napközi otthon. A szocialista iparosítás során az itteni szénbányászatra építve szerettek volna létrehozni a várpalotai medencében egy iparközpontot. Az új üzemek helyét Inota határában jelölték ki. Ennek érdekében 1951. szeptember 21-én megjelent egy belügyminiszteri rendelet, mely Várpalota, Inota és Pét településeket közigazgatásilag egyesítette egy várossá. A szocialista város építése érdekében azonban rengeteg műemléket, vagy műemlék jellegű épületet bontottak le. A városrendezési tervet Korompay György és munkatársai készítették el. A régi szegényes falu helyén a szó valódi értelmében új város született, amely régi múltjához hasonlóan ismét az egész környék központjává vált. Veszprém megye összes ipari termelésének mintegy egyharmadát a várpalotai iparmedence adta. A nehézipar ésszerűtlen gyors fejlesztése azonban negatív hatást gyakorolt a városképre. A korábbi klasszikus városfejlődés ismérveit teljesen figyelmen kívül hagyva alakította át a település arculatát. A megerősödött nehézipar a rendszerváltás után azonban nem bizonyult életképesnek. A pétfürdői városrész vegyipari üzemét a Péti Nitrogénműveket az állami tulajdonos felszámolta, bezárták a szénbányát és a hőerőművet is. Ezek nélkül a megmaradt alumíniumkohó egyedül nem volt képes fellendülést hozni a város életében. A nagymértékű iparosodás a környezet minőségének jelentős leromlásához vezetett. Ezen a területen előrelépés a Japán Császárság támogatásával kezdődött meg. Megvalósult az ún. japán program, melynek célja az iparfejlesztés káros hatásainak felszámolása volt a lakosság érdekében. 1998 végére Várpalota város összes belterületi telkén elérhetővé vált az egészséges ivóvíz, a teljes körű csatornázottság, valamint az épületek teljes körű hőellátása. 1997. október 1-jén a pétfürdői városrész Várpalotától elválva önálló községgé alakul Pétfürdő néven.

▼ Várpalota a III. katonai felmérésen (1872-1884)

ÁLTALÁNOS TELEPÜLÉSKÉP, TELEPÜLÉS-ÉS TÁJKARAKTER

Várpalota arculatában a középkori város és a mezővárosi múlt öröksége mutatkozik, melyre erőszakosan rátelepülve jelenik meg a szocialista város képe, településtörténeti, illetve városképi szempontból sokrétű együtteseket, épületcsoportokat eredményezve.

A település 1900-as évek első feléből ismert képe a vár hadi szerepének megszűnését, a harcok befejeztét követően megindult fejlődés eredményeképpen, a XVIII. század végén jött létre. Palota beépített területe, az utcák és a terek fekvése ekkor már ugyanolyan volt, mint a II. világháború idején, a városkép jellegzetes meghatározói az 1722-27 között épült Zichy kastély és a három templom. Mikor a II. világháború kitört, lényegében háromfajta háztípus létezett Várpalotán: a XVIII. században visszatelepedők által a Bakony faanyagát, köveit, illetve a Sárrét nádját fölhasználva épített egyszerű lakóházak; a később, főleg a XIX. században épült, a bakonyi oszlopos-tornácos építészeti kialakítással létesült módosabb polgárházak, valamint a XIX. század második felében megkezdődő szénbányászattal együtt megjelenő bányászházak.

Lényeges és meghatározó változást a településkép alakulásában a szocialista városépítés eredményezett. A XIX. sz. végén megindult szénbányászatra alapozva a városban az 1950-es évektől kezdődően iparközpontot létesítettek és nagy erővel megindult a „szocialista város” kialakítása. Rövid idő alatt építették fel a belváros képét ma is meghatározó épületeket: tanácsháza, párház, rendőrség és tűzoltóság épülete, posta, 50 szobás szálloda, rendelőintézet. A szocialista város építése érdekében rengeteg műemléket, műemlék jellegű épületet, egész egységes jellegű városrészeket bontottak le, és helyükön tömbházakat emeltek.

A hosszú évtizedek, évszázadok során szerves fejlődés eredményeként alakult város hirtelen változáson esett át, a természetellenes „fejlesztés” arculatán ma is megmutatkozik. A régi kor néhány markáns emléken kívül alig maradt régi épület. A belváros maga neobarokk, neoklasszicista vonásokkal rendelkező szocreál épületekből áll, körülötte a 40-es, 50-es években épült 2-3 emeletes téglaházak, továbbá a 70-es, 80-as években épített panellakótelepek négy-, hat- és tízeletemes házai tornyosulnak a Tési domb tetején, a Felsőinkám városrészben, illetve az Ady-lakótelepen.

A régi városrészekben – elsősorban az Alsó- és a Felsővárosban - maradtak még parasztházak, azonban ezek is keverednek a hatvanas években divattá vált, uniformizálódott sátoztetős családi házakkal. A mezőváros hangulatát már csak néhány épület őrzi - például a klasszicista jellegű parasztházból kialakított Tájház, vagy a közelében álló parasztkonyha jellegű Ispotály épület – melyek a panelrengeteg közrefogásában, környezetükkel erős kontrasztot képeznek. A régi Palota városképe a szocialista város építésével teljesen átalakult, házainak nagyrészt lecserélték, a mezővárosi múltat mégis híven őrzi a város utcavezetése, a mai utcák a régi utcák vonalvezetését követi, ebben jelentős eltérést mutat más szocialista városokkal szemben. Várpalota különálló városrészei - Inota és a Készenléti lakótelep – is más-más karakterű. Inota megmaradt falusias településrésznek. A Készenléti lakótelep a szocialista városépítészeti eredménye, az iparterületek szomszédságában kialakított, ligetes-fás környezetbe ágyazott tömbházak és kiszolgáló intézményeinek területe. A város arculatára jellemző, a település karakterét meghatározza, hogy a különböző korok lenyomatai együtt élnek, léteznek.

Dombvidéki település lévén, a városnak szerves kapcsolata van a tájjal. Ez egyrészt vizuális kapcsolatban nyilvánul meg, hiszen a magasabban fekvő városrészekről szép kilátás nyílik a környező tájra és a környéken magasodó hegyekről is jó rálátás van a városra, a beépített területekre. Másrészt a településen keresztülhaladó vízfolyások, a behúzódó völgyek, a települést határoló sziklás dombsorok révén a táj be-beékelődik a városszövetbe. A város határában, fekvéséből adódóan alapvetően két tájkarakter jelenik meg: a Bakony keleti kapujában, a Mezőföld és a Bakony találkozásánál fekvő várost északról dombokkal, hegyoldalakkal és völgyekkel tarkított, a Bakony-vidékre jellemző kopár, sziklás karsztos táj öleli körbe, míg dél-délkelet felé haladva, a 8-as számú főúttól délre fokozatosan ellaposodik a terület, a tájkép merőben más megjelenésű, a Sárréthez szervesen kapcsolódó vizes mocsaras területek, valamint az ember tájalakító tevékenysége során létrejött mesterséges vízfelületek (süllyedék tavak) határozzák meg a táj arculatát. A tájhasználat sokszínű, mozaikos elrendezésű, nagy egybefüggő, azonos használatú, egyhangú területek nincsenek. Természetközeli és telepített erdők, vizek, természetes gyepek, legelők, szántók, kertes területek teszik változatosabbá a tájképet. Ahogy a városkép formálásában, úgy Várpalota tájképi formálásában is jelentős szerepet játszik az ipar- és bányászvárosi múlt és a mai napig meghatározó iparvárosi jelleg.

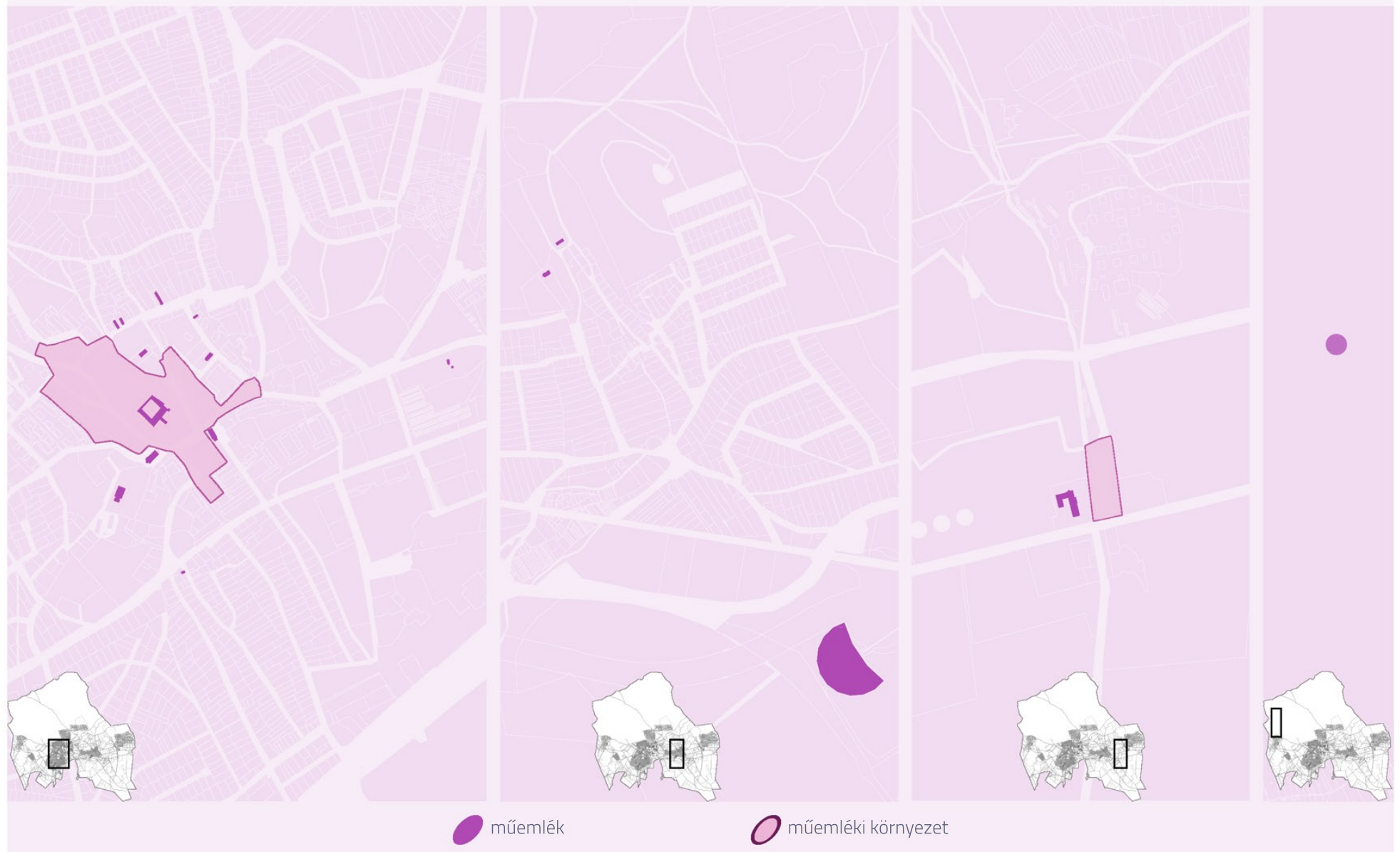

Az egykor és jelenleg folytatott ipari és bányászati tevékenységhez kapcsolódó létesítmények (nagyterjedésű iparterületek, felhagyott, roncsolt felületek, meddőhányók, zagyterek, bányászattal érintett területek stb.) nagymértékben formálták, formálják a környezetet, a város és környékén eredetileg kialakult tájszerkezetet, helyenként kedvezőtlen tájképi megjelenést eredményezve. Ugyanakkor egyes esetekben a természeti értékek is ezzel szoros összefüggésben léteznek. Az értékes növénytakaságokkal borított Bakonyi karsztfennsík nagy része honvédségi terület, mely érintetlenségét, természeti értékeinek fennmaradását részben a katonai hasznosításából adódó elzártságának köszönheti. A várostól délre fekvő, értékes madárvilággal rendelkező süllyedék tavak létrejötte pedig a mélyművelésű bányászat eredménye. E kettősség tehát mind a tájban, mind az épített környezetben - történelmi városrészek, a régi kor emlékeit őrző műemlékek mellett az ipar- és bányászváros nehéz öröksége (szocialista lakótelep, hasznosítatlanul álló, omladozó ipari épületek), ugyanakkor számos értéke (bányász lakótelep, ipari műemlékek) - megnyilvánul, Várpalota település- és tájkarakterének meghatározó jellemzője.

3 ÖRÖKSÉGÜNK

VÁRPALOTA MŰEMLÉK ÉPÜLETEI, ÉRTÉKEI ÉS MŰEMLÉKI KÖRNYEZETÜK

MŰEMLÉKEK

BÁTORKŐ VÁRA (PUSZTAPALOTA)

A városból a Várvölgyön keresztül érhető el Várpalota egyik jeles történelmi emléke, Bátorkő várának romjai. A várpalotaiak és környékbeliek kedvelt túracélpontja ez a természeti értékekben gazdag szurdokvölgy. Az Ópalota és Pusztafalota néven is ismert vár eredete a XIII. századra tehető, a Csák nemzetség ekkor építtette a Fajdas-hegy lábánál egy kimagasló kőszirtre. 1326-ban Károly Róbert birtokába került, majd később a Kont családnak adományozták. A XIII-XIV. században egy váruralalom központja volt, és egyben a hegységen átmenő utak ellenőrzésére, vámszedésre is szolgált. A történészek a városban álló Újlaky (ma Thury)-vár elődjének tekintik. Az Újlakiak birtokába kerülve sűrűn jelent meg oklevelekben, de az új birtokos család hamarosan korszerűbb, kényelmesebb, reprezentatívabb épületet „palotát” építtetett Bátorkő helyett. Egy ideig a két vár még párhuzamosan létezett, de idővel Palota teljesen átvette Bátorkő szerepét. 1537-ben már csak Pusztavárként említették, utoljára pedig 1559-ben jegyezték oklevélben. Műveiben Móra Ferenc, Mikszáth Kálmán és Krúdy Gyula is megemlékeznek róla.

Bátorkő várának romjai ►

Az Újlaky család a XIV. század második felében Bátorkőnél tágasabb lakóépületet emelt magának, a jelenlegi Thury-vár területén. Az U-alakú tömböt az északkeleti sarkán egy torony is erősítette, az udvart fal zárta le. A várban, a Boldogságos Szűz tiszteletére átalakított és felszentelt kápolna is helyet kapott. Az épület kúriánál nagyobb, várkastélynál, várnál kisebb, kevésbé erődített építmény volt. A legértékesebb, a máig épen megmaradt régi palota rész világi falfreskókkal, kőablakokkal és kváderes osztású homlokzatával. 1458-ban vette át Mátyás király a várat Újlaky Miklóstól, így egy rövid időre királyi vár lett. A török megszállás idején vette át Palota irányítását a kor leghíresebb törökverője, Thury György. Palota vára jelentős végvárrá alakulva ellenállt a töröknek. Csak 1593-ban került és egészen 1687-ig maradt török kézen Palota vára. A törökök kiűzése után nagy volt a pusztulás, a vár és annak környéke különösen romossá, lakatlanná vált, hosszú időn át hevert parlagon. 1687-ben Zichy István vette át a várat és a hozzá tartozó birtokot leromlott állapotában. A legsürgősebb feladat az épület helyreállítása volt: először rendbe hozatta a vár oldalfalát, majd lecsapolták a védőárkokat és feltöltötték a helyét, megszüntették a facölöpökből épített védőpalánkot is. A vár kezdett inkább kastélyhoz, mint védelmi építményhez hasonlítani. 1690 után a vár ura, gróf Zichy István a gyors felújítás után megkezdte a környék lakosságának visszatelepítését is.

THURY VÁR

1715-től Palota végvár jellegét teljesen felszámolták, a katonaságot is megszüntették. A külső árokvédő falakat széthordták a községi építkezésekhez. 1715-1750-ig az átépítés jelentősen megváltoztatta a várat. Helyreállították a külső falat és a két déli tornyot. Levésték a déli oldalon levő támpilléreket és kőkeretes ablakok kerültek a főhomlokzatra. A külső terep végleges rendezése során eltűnt a várárok, a rondella és a várvédő alapfal. Ekkor falazták el a XIV. századi palota kőkeretes ablakait is, amelyet 1397-ben még a Konthok építtettek. A földszint fölé építették a következő szinteket, továbbá a földszinti kazán elhelyezésével, és légcsatornák kialakításával megoldották az épület emeleti termeinek légfűtését is. Ekkor készültek el a lépcsőházban a kora barokk és klasszicista faragott kőkorlátok, pozsonyi mesterek munkájával. Az udvari barokk homlokzat szép, méltóságteljes teret kapott a belső udvaron. A XVIII. század második felében átépítették a régi kápolnát is, melynek belső szerkezete ma is őrzi akkori jellegét. Innen tekinthető meg a XIV. századi szentély és sekrestye műemlékileg is kiemelkedően értékes maradványai, a keleti oldali földemi ívmaradványok és átló bordák, továbbá az egyedülálló szépségű kápolna részek. A lovagterem előtti loggia és új timpanonos homlokzati részek is ekkor épültek az udvar nyugati és északi oldalán egy összekötő árkádsorral. Palota vára 1687-1889-ig volt folyamatosan a Zichyk tulajdonában, akik nemcsak a vár, de a település fejlesztéséből is tevékenyen kivették részüket. A 20. század közepére a vár romossá vált. Évtizedeken át tartó helyreállítási munkálatok következtek, melyekhez megelőző régészeti feltárás is járult. A Thury-vár ma a város legnagyobb kulturális intézményének székhelyeként funkcionál, továbbá helyet ad a Magyar Vegyészeti Múzeumnak és a Bányászattörténeti Gyűjteménynek, valamint a várudvar megnyitásával nyári színházi és kulturális rendezvényeknek is otthona lett.

Thury-vár ma ►

NAGYBOLDOGASSZONY RÓMAI KATOLIKUS TEMPLOM

A római katolikus templom, melyet Nagyboldogasszony tiszteletére szenteltek fel, a Thury-vár mellett, Várpalota központjában található. A barokk stílusú templomot 1774 és 1776 között építette Verschafter János székesfehérvári építő mester. Falában római és középkori faragványok találhatóak. Az impozáns barokk épület hajója négyszakaszos, szentélye egy nyolcszög három oldalával zárul. Oltárképét Höfel festette, Szent István királyt ábrázolja. A hajóban látható a fatimai Szűz Anya szobrának másolata, és Mindszenty József fából faragott szobra. A templom homlokzatán található Szent-Flórián szobra, mely szintén műemléki oltalom alatt áll. A templom déli fala mellett áll Nepomuki Szent János XVIII. századi szobra.

REFORMÁTUS TEMPLOM

A késő barokk stílusú templom 1785 és 1788 között, az egykori Huszárvár falaira épült a Jókai utcában. Egyhajós, három szakaszos templom. A falazott szószerk a XVIII. század végéről származik. Érdekesség, hogy ebben a templomban keresztelték meg 1886-ban azt a Molnár Mária nevű misszionáriusnőt, akit a japánok gyilkoltak meg a délkelet-ázsiai Pitulu szigetén, Indonéziában, 1943-ban.

Az evangélikus templom a Thury György téren, a vár mögött található. A késő barokk stílusú templom 1777 és 1780 között, torony nélkül épült egy már korábban ott álló templom helyén. A torony 1805-ben, a karzatok 1810-ben, az oltárképe 1799-ben készült el, ez utóbbi feltehetőleg Maulbertsch alkotása. A karzaton kilen táblakép látható.

A templom szószéke és oltára rokokó (~1780), a keresztelőkút késő barokk, az orgonaszekrény pedig copf stílusban készült. A főbejárat felett vörös márványtábla látható 1807-ből, melyen a következő felirat található:

„Menjetek be kapuin
hálaénekekkel...”

(100. zsoltár).

A templomban helyet kapott egy fekete márványtábla is, mellyel az első világháborúban elesettekre emlékeznek. A templomon olvasható még az építés dátuma (1779) és a torony építésének időpontja (1805).

VOLT ZSINAGÓGA

Az egykori zsinagóga építtetését a helyi zsidó hitközség 1834-ben kezdte meg és 1840-re készült el. Az épület erős rokonságot mutat az óbudai, régi zsinagógával. Ezeken kívül Magyarországon klasszicista stílusban nem is építettek zsinagógát. A XX. században átalakításon esett át. Ma a Nagy Gyula Galéria nevet viseli, benne időszaki kiállítások és a konstruktivizmus egyik jelentős képviselőjének Matzon Frigyes állandó kiállítása látható.

ZICHY-KASTÉLY

A római katolikus templom felett, a Kastélydombon egy hektáros park ölelésében áll a Zichy-kastély. Az eredetileg barokk stílusban létesített épület építtetését Palota egyik földesura, gróf Zichy (II.) Imre felesége, Erdődy Terézia kezdte meg, 1721-ben. A város uralkodó pontján álló épület 1860-ban leégett, ezt követően 1863-ban az akkori birtokosa, a művészetpártoló földesúr (Széchenyi István egyik barátja) Waldstein János építtette újjá, Ybl Miklós tervei alapján, immár klasszicista-romantikus stílusban. Az épületet könyvtárral és művészi alkotásokkal is gyarapította. A hatalmas könyvtárszoba falait és mennyezetét freskókkal díszítette. A kastély jellegzetessége még a tetején kiemelkedő, ovális csonkatorony, mely díszítményül szolgál. A XX. század elején a kastély a honvédség tulajdonába került, az ő nevékhöz fűződik a II. világháborúban jelentősen megrongálódott épület helyreállítása, Ybl Miklós eredeti tervei szerint. 2004 óta az ország egyetlen Trianon Múzeumának ad otthont. Kertjét települési jelentőségű történelmi kertként tartja számon a Történelmi Kertek Adattára.

Zichy-kastély ►

ÁRPÁD UTCA MŰEMLÉKEI

▼ Árpád u. 19. népies barokk stílusú egykori ispotály (XVIII. sz.)

▲ Árpád u. 31. népies barokk stílusú lakóház (XVIII. sz.)

▼ Árpád u. 33. népies barokk stílusú lakóház (XIX. sz. eleje)

MŰEMLÉK LAKÓHÁZAK

Zichy u. 3. népi lakóház ▼

▼ Thury Gy. tér 6. klasszicista lakóház (~1840), homlokzata átalakítva eklektikus stílusban (19.sz.másodikfele)

▲▼ Jókai u. 19. klasszicista lakóház (19. sz. első fele), jelenleg tájház

ZICHY KÁPOLNA ÉS SÍREMLÉK

▲ Zichy Ferdinánd és Barbara síremléke, copf (1807)

Zichy-sírkápolna, barokk (1738) ▲▼▶

SZENT ISTVÁN KIRÁLY RÓMAI KATOLIKUS TEMPLOM

Inota városrész római katolikus temploma az inotai temetőben található, Szent István király tiszteletére szentelték fel. Eredetileg gótikus stílusban épült a XV. században, majd a török korban súlyosan megrongálódott. Megmaradt azonban gótikus szentélye, oldalfala, déli kapuzata és néhány különlegesen szép freskója. A templomot a XVIII. században barokk stílusban állították helyre. Az 1970-es évek közepén restaurálták, beleértve az ősi részeket is.

INOTAI HALOMSÍROK

Inotától délre, a 8. sz. főút és a Székesfehérvár-Szombathely vasútvonal kereszteződésének térségében a Kr. u. 2. század első feléből származtatott két, egyenként kb. 25 méter átmérőjű halomsír található, melyet K. Palágyi Sylvia tárt fel 1973 és 1975 között. A halmok a korabeli helyi kelta arisztokrácia két tagjának, egy idősebb férfinak és egy fiatal fiúnak a sírjait tartalmazták gazdag mellékletanyaggal. Az 1988-ban rekonstruált két inotai római-kori halomsír különleges műemléki értéket képvisel: a 2. számú halom helyszínen konzervált körítőfala, az ahhoz csatlakozó helyiség, valamint a halomban feltárt kocsitemetkezés római és kelta tradíciókat egyaránt tükröző együttese az egész római birodalomban ritkaságnak számít.

Helyreállított római-kori halomsír Inotán ▼

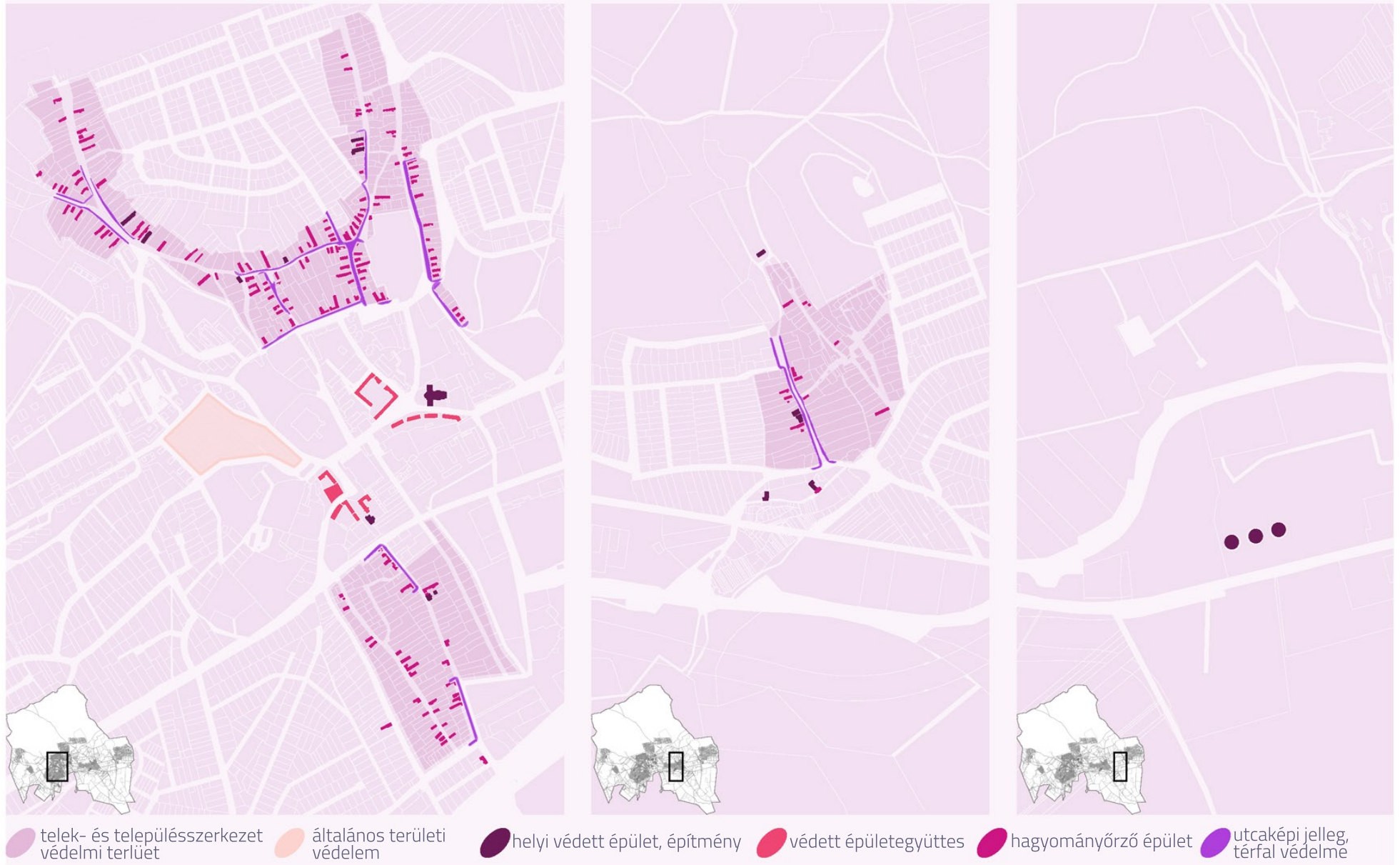
MŰVELŐDÉSI HÁZ

A művelődési ház a 8-as számú főút mellett, a szimbolikus három inotai hűtőtorony szomszédságában található. Hatalmas parkolóval, büfével, jelenleg nem működő étteremmel, egyéb kiszolgáló helyiségekkel rendelkezik. Szabó István tervei szerint 1951-1959 években épült. A nagyterem befogadóképessége 480 fő, étterme 240 személyes. A Pannon Várszínház évek óta bérlé az épületet, ám eddig főként raktárként és próbahelyszínként használta, a jövőben azonban a színház- és film- és képzőművészet remekeivel a 60-70-80-as évek életérzését kívánja megidézni a védetté nyilvánított épületben. A színház állítólag a maga korában Közép-Európa legkiválóbb akusztikájú színháza volt. Az épület tele van értékes műalkotással, például a 8. sz. főútra néző homlokzatán téglába vésvé látható faldísz Pátzay Pál–Somogyi József: A szén felhasználása c. alkotása. A művelődési ház fő homlokzati bejárata fölött négyzetes mezőben a téglafalba rézsúsen bevéssett egy-egy emberi alak az egyes művészeti ágakat jelképezi: olvasás, zene, szobrászat, színjátszás, tánc, rajzolás, fényképezés. Az épület jobb oldali homlokzatán látható, a téglafalba rézsúsen vésvé Ambrózy Sándor: Gyümölcszedő asszony című alkotása. A Cser Jolán által készített oszlopdíszek 18x18 cm-es terrakották, melyek ember-, állati és növényi motívumokat ábrázolnak és az étterem kerek oszlopait díszítik. A fentebb felsorolt alkotásokon kívül nagyon értékes még az egykori étterem egyik falát teljesen betöltő Kovács Margit Körtánc című domborműve. A szocializmus művészeti szemléletét viseli magán a vezérigazgatói tárgyalószobában található Bernáth Aurél-alkotás, amely a Művelődés a szabadban címet viseli.

VÁRPALOTA HELYI VÉDETT ÉPÜLETEI, ÉPÍTMÉNYEI, ÉRTÉKVÉDELMI TERÜLETEI ÉS VÉDETT UTCAKÉPEI

HELYI VÉDETT LAKÓHÁZAK

◀ Csernyi u. 50.

▲ Rózsakút u. 23.

▼ Kossuth Lajos u. 26.

Csernyi u. 46. ▲

▼ Rózsakút u. 35.

Rózsakút u. 8. ▲

INOTAI VÍZIMALMOK

A város területén több, a Bakonyban eredő és a Sárrét irányába haladó időszakos és állandó vízfolyás (Köves-kanális, Inota-patak, Hidegvölgyi-patak) halad keresztül, sajátos karaktert, hangulatot adva az érintett településrészeknek, utcáknak. Egykor ezek a vízfolyások jelentősebb szereppel bírtak, az Inotai-patakon vízimalmok működtek, melyek Várpalota helyi iparában fontos szerepet tölthettek be. Jelentőségüket mutatja, hogy a két világháború között Inotán 10 malom működött. Ezek romos épületmaradványai, nyomai több helyen máig fellelhetők. Nyilvántartott vízimalmok Inota területén: Alsó Müller malom, Felső Müller malom, Maráczai malom, Musszel malom, Nemes malom, Szalay malom. A malmok közül a Nemes malom és a Muszel malom helyi védelem alatt állnak.

Alsó Müller malom ▼

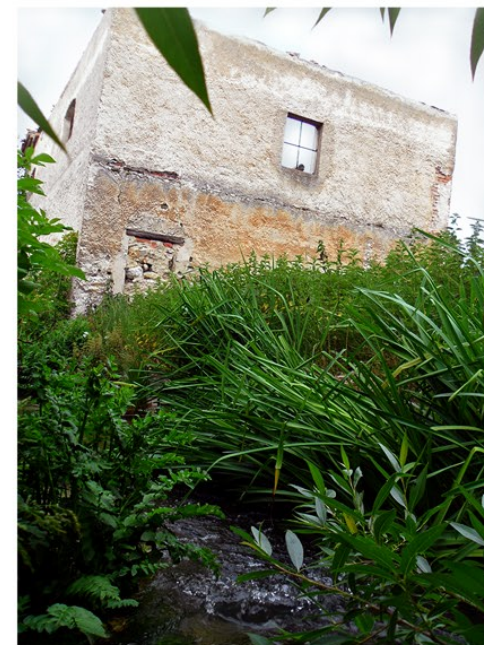

Maráczai malom ▼

▲ Musszel malom

Nemes malom ▼

HELYI VÉDETT IPARI EMLÉKEK

◀ Heller-Forgó féle hűtőtornyok

Egykori vízmű ▼▲

31 | Örökségünk

HELYI VÉDETT SZAKRÁLIS EMLÉKEK

◄ A régi kálvária a Várpalota és Inota között lévő dombon volt. Az akkori kálvária 3 kökeresztből állt, középen Krisztus keresztje, jobbról és balról a latrok képeivel, alatt a boldogságos Szűz Mária és Mária Magdolna kőből faragott szobrai álltak. A keresztút nagyon távol feküdt a községtől, ezért 1916-ban áthelyezték a Felső-major és a temető által határolt belterületre és teljesen újjáépítették. A 3 keresztet Simon János állíttatta, míg a stációkat palotai családok adományozásából építették. Alapítólevelét Hornig Károly bíboros-püspök 1916. február 8-án hagyta jóvá. A világháború során a nagykereszt találatot kapott és elpusztult.

A kápolna Várpalota Loncsos városrészében található. Szent Donát a szőlőskertek, szőlősgazdák védőszentje, ezért a Loncsos szőlőhegy gazdái is hozzá fohászkodtak ebben a kápolnában. A XVIII. században épült, de a II. világháború során megsérült. Ekkor a kápolnát Steixner Antal plébános saját költségén újjátáta fel, később pedig Nagy Károly várpalotai plébános szervezőmunkája nyomán 1999-ben felújították és újraszentelték. Az egykori Szent Donát-oltárképet Nagy Gyula várpalotai festőművész készítette, amely sajnos ma már nem látható. Faragott kőajtó keretének szemöldökén középről indulva jobbra és balra futó leveles, fürtös szőlőinda látható. 2017-ben újra teljes felújításon esett át. ►

▲ 1786-ban épült meg Inotán a helyi református gyülekezet kőtemploma, melyet Böhm Arteli József várpalotai kőműves mester épített egy homlokzat előtti toronnyal és sík mennyezetes hajóval. A II. világháború idején a templom erősen megrongálódott, azóta többször is felújították.

HELYI VÉDETT KÖZINTÉZMÉNYEK

▲ Zeneiskola, Kossuth L. u. 8.

▼ Óvoda, Bercsényi Miklós u. 10.

▲ A Jó Szerencsét Művelődési Központ a város központjában, található. Nevében őrzi a bányászváros múltját. Károlyi Antal Ybl- díjas építész tervei alapján 1952-57 között épült. A Rákosi-korszak klasszicizáló jegyei vannak jelen építészetében. Mennyezettábláinak díszei erdélyi népi motívumok alapján készültek. A robotsztus épület előtere és a színház nézőtere között Ferenczy Noémi négy nagyméretű gobleinje található.

TELEK ÉS TELEKSZERKEZETI VÉDELEM ALATT ÁLLÓ TERÜLET FELSŐVÁROSBAN

▼ Budai Nagy Antal utca

Védett hagyományőrző épület, lakóház, Csérnyei u. 22. ▲

Védett hagyományőrző épület, lakóház, Rózsakút u. 43. ▲

Felsőváros területén kijelölt telek és telekszerkezeti védelem alatt álló területek a Csérnyei u egy szakaszáról, a Budai Nagy Antal utcáról valamint a Rózsakút utcáról és Mátyás király utcáról nyíló telkek területe. Cél az eredeti telekszerkezet megtartása vagy annak helyreállítása. Jellemzően intenzív beépítésű terület, ahol a zárt sorú beépítés mellett előfordul az oldalhatáron álló beépítés is.

TELEK ÉS TELEKSZERKEZETI VÉDELEM ALATT ÁLLÓ TERÜLET ALSÓVÁROSBAN

▼ Zichy utca

Védett hagyományőrző épület, lakóház, Mészáros Lőrinc u. 39. ▲

Védett hagyományőrző épület, lakóház, Kossuth Lajos u. 42. ▲

Zichy utca ▼

Alsóváros területén kijelölt telek és telekszerkezeti védelem alatt álló területek a Mészáros Lőrinc u- Dankó Pista u. - Gárdonyi Géza u. - Veszprémi út által határolt terület. Cél az eredeti telekszerkezet megtartása vagy annak helyreállítása. Jellemzően intenzív beépítésű terület, ahol a zártorú beépítés mellett előfordul az oldalhatáron álló beépítés is.

TELEK ÉS TELEKSZERKEZETI VÉDELEM ALATT ÁLLÓ TERÜLET INOTÁN

Védett hagyományőrző épület, lakóház, Bercsényi u. 17. ▲

Védett hagyományőrző épület, lakóház, Bercsényi u. 16. ▲ 18. ▼

Bercsényi utca ►

Inota területén kijelölt telek és telekszerkezeti védelem alatt álló területek a Bercsényi M. utcáról, Dózsa Gy. utcáról, József A. utcáról, Vajda J. és Károlyi M. utcáról nyíló telkek területe. Cél az eredeti telekszerkezet megtartása vagy annak helyreállítása. Jellemzően intenzív beépítésű terület, ahol a zártosú beépítés mellett előfordul az oldalhatáron álló beépítés is.

VÁRPALOTA TÁJI ÉS TERMÉSZETI ÉRTÉKEI

SZABÓ-FÉLE HOMOKBÁNYA

Várpalota kertvárosi részén, a 8-as számú főúttól délre található a település egyetlen egyedi jogszabállyal védett természeti területe, mely földtörténeti korok őrzőjeként, egy kis zöld szigetként maradt fenn a Rákóczi-telep városrészben. Nevét egykori tulajdonosáról, Szabó Endréről kapta. A csizmadia és kőműves mester az 1920-as évek gazdasági csődje miatt fogott a szakmájától eltérő vállalkozásba. Az itt talált, Európában egyedülálló, felbecsülhetetlen leletanyag az ő bányászati tevékenysége során került a felszínre. A terület 1954 óta országos jelentőségű természetvédelmi terület. Legfőbb értékét a hazai viszonylatban egyedülálló ősmaradvány-együttes (400-nál több puhatestű állatfaj őrződött meg) jelenti. Érdekessége, hogy ezek a csiga és kagyló fajok Dél-Franciaországban ugyanúgy fellelhetők, ami a szakértőket arra engedi következtetni, hogy hajdanán tengeri kapcsolata volt a két területnek. A védett feltárás elsősorban tudományos célokat szolgál, de emellett geológiai bemutatóhelyként is működik, a Balaton-felvidéki Nemzeti Park Igazgatósága szakvezető kíséretében lehetőséget biztosít a védett terület bejárására. Ezen felül a homokbánya bejáratánál a látogató egy kis szabadtéri kiállítás keretében tekintheti meg a lignitbányából előkerült magnóliaféléket és kovásodott fatörzseket is.

Homokbánya feltárása ▼

KELETI-(PALOTAI-)BAKONY

A várost északról a Bakony vidékre jellemző karsztos táj veszi körbe, a hegység csodálatos, változatos világának valamennyi képviselője megtalálható itt: sziklagyepekkel, sztyepprétekkel borított, kopárságukban is előkelő fennsíkok, karsztbokorerdőkkel, tölgyesekkel (mészkedvelő tölgyesek, gyertyános tölgyesek), bükkösökkel borított vonulatok, romantikus völgyek, titokzatos, a hajdani betyárvilágot idéző szurdokok és barlangok. A barlangokból Várpalota közigazgatási területén jelenleg 32-t tartanak nyilván, de keletkezésük folyamatos, a talajból felvett széndioxidtól savas víz hatására a mészkőben és a dolomitban zajló folyamatoknak köszönhetően. A tájra jellemző természetes növénytársulások számos védett növény- és állatfajnak, ritkaságnak – benszülött (pl. sadler imola a dolomit sziklagyepeken) vagy a korábbi földtörténeti korokból fennmaradt ún. reliktum növényeknek (pl. terpedt koronafürt, gombos varjúköröm, dombi ibolya, kövér daravirág, henye boroszlán)-adnak otthont. A terület Natura2000 területként európai szintű védelemben részesül, egyben az Országos Ökológiai Hálózat legértékesebb területének, a természetes élővilágot, élőhelyeket magában foglaló ún. magterületnek is a része.

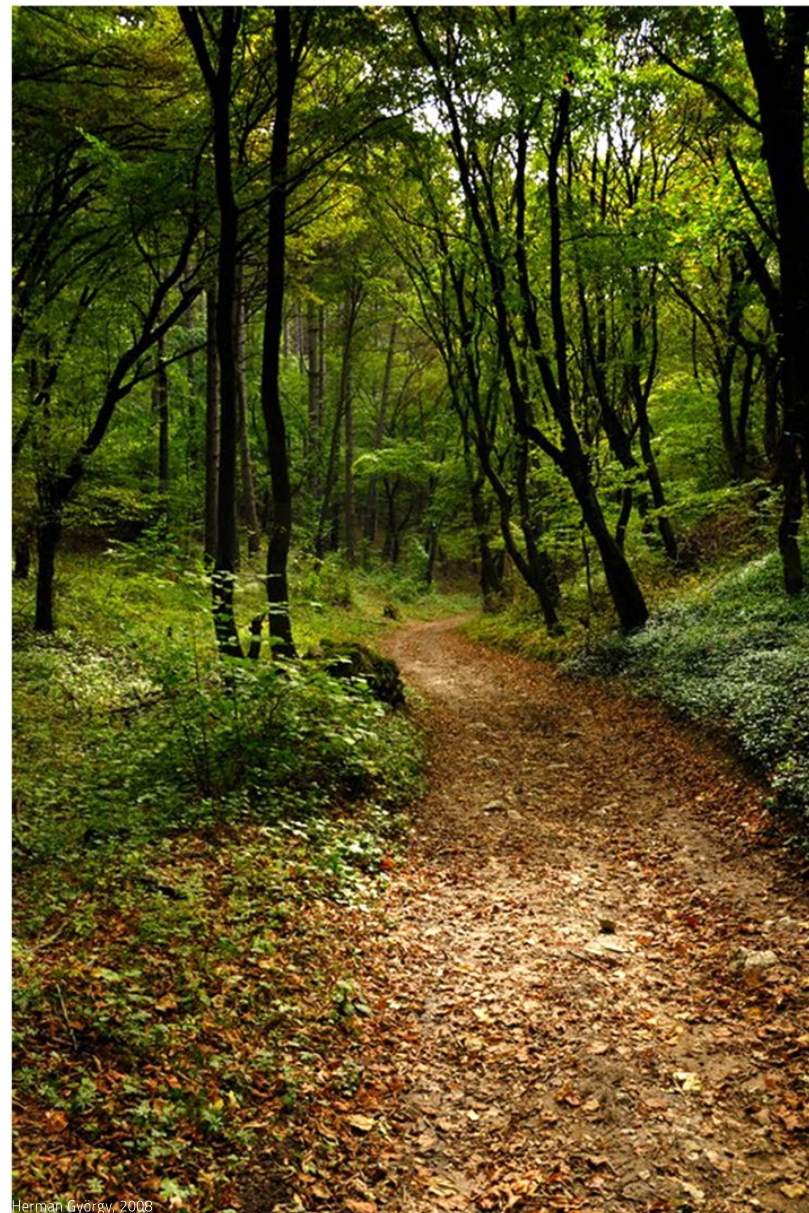
KELETI-(PALOTAI-)BAKONY VÁRVÖLGY

Sokféleségével, védett növényfajainak magas számával kiemelkedő természeti értéket képvisel a várostól északra húzódó 4-5 km hosszúságú, Várvölgy elnevezésű szurdokvölgy, ahol szinte az összes Kelet-Bakonyra jellemző növénytársulás megtalálható. A Bátorkő várának romjairól elnevezett szurdokvölgy egyike a Kelet-Bakony legszebb, még érintetlen völgyeinek és igen kedvelt kirándulóhely. A terület mintegy 50 védett növényfajjal büszkélkedhet, a Várvölgy növénykülönlegességének számít a mohos csitri és a lila fészkesvirágzatú szürke bogáncs, teljes állatvilága azonban még feltáratlan.

A Keleti-Bakony jellegzetes szurdokvölgyén vezet keresztül a két történelmi vár érintésével létesült Vár-völgyi túraútvonal, illetve tanösvény, mely információs táblákkal segíti a tájegységre jellemző növény- és állatvilág, valamint geológiai sajátosságok megismerését. Információt szolgáltat továbbá az e térséget is magában foglaló tágabb terület katonai hasznosításáról is, mely korlátozottan használhatóvá és látogathatóvá teszi a Bakony ezen részét.

Mátéfi Gergely, 2014

Herrman György, 2008

KELETI-(PALOTAI-)BAKONY BAGLYAS-HEGY

A távolról nézve tűzhányóra emlékeztető, a Keleti-Bakony déli peremén Inota fölé magasodó, 363 m magas Baglyas-hegy Várpalota látképének meghatározó eleme. Viszonylag kis területen a földtani képződmények sokszínű világa található itt: fehérítő, réteghatároktól szeletelt falak, mély horhosok, keskenyre kopott gerincek, leszakadozott, állat-formájú sziklák, elvetéldött dolomittömbök, valamint változatos élőhelyek színes foltjainak mozaikja - sziklagyepek, lejtősztyepppek, karsztbokorerdők, sziklai cserjések, szurdokerdők. A hegy számos növényritkaságnak, védett növénynek ad otthont. A csúcson csodálatos körpanoráma tárul az ide látogató elé.

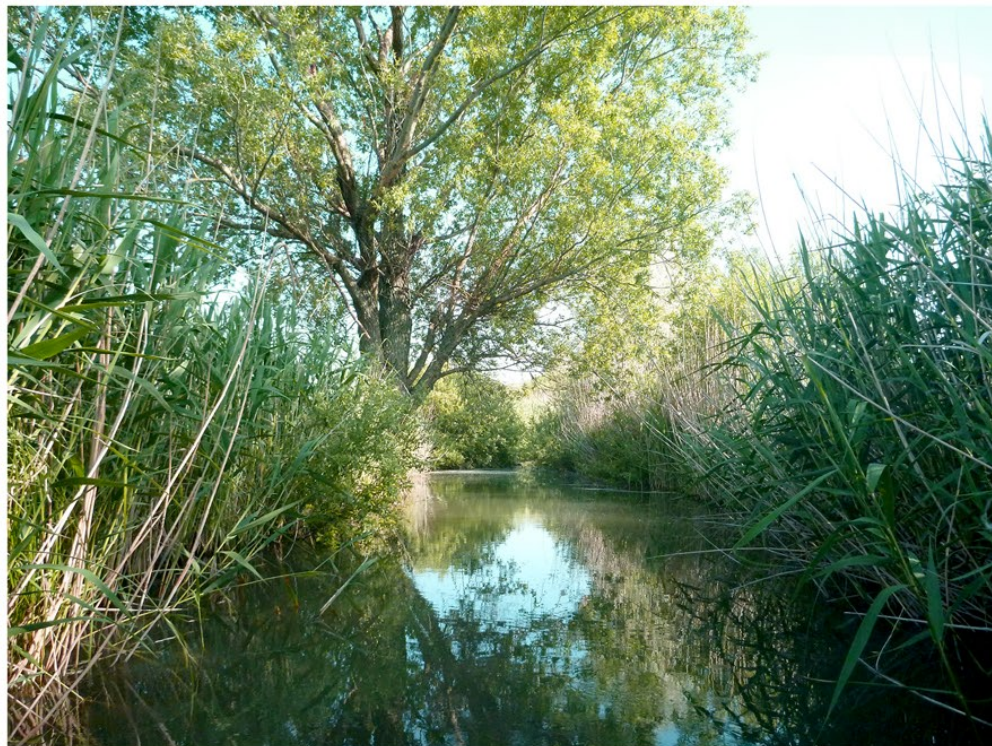
SÜLLYEDÉK-TAVAK

A várostól délre eső ellaposodó területen, több kisebb-nagyobb tóból álló, mintegy 200 hektáros összfelülettel rendelkező tórendszer alakult ki. Ennek nem sok köze van már az egykori Sárrét gazdag vízi világához, hiszen az évszázadokon át zajló tájhasználati változások – különösen a 18. században zajló lecsapolások, vízrendezés – következtében a Sárrét arculata jelentősen átalakult. A vízfolyások, csatornák és a szigetszerűen fennmaradt mélyebb fekvésű, lápos, mocsaras területek ugyan még némiképp őrzik a Sárrét régi világának emlékét, de a kiterjedt vízfelületek már emberi beavatkozás, a mélyművelésű bányászat eredményeként létrejött mesterséges süllyedékek. E terület a bányászat felhagyása óta eltelt évtizedek alatt ugyanakkor szerves részévé vált a Sárrétnek, a vizes, mocsaras területekre jellemző flóra és fauna társulás alakult ki rajta az idők folyamán. A Süllyedék tavak környezete értékes nedves élőhely, nagy számban találhatunk itt ritka, védett növény- és állatfajokat, különösen gazdag a madárvilága, több madárfaj jelenléte, előfordulása az országban egyedülálló. A várpalotai tavak közül a Városi Derítő-tó madárvilága a legfajgazdagabb, számos botanikai és zoológiai értéke miatt a város védelemre érdemes természeti értékei között tartja számon, a városvezetés a terület védetté nyilvánítására már többször tett kísérletet, ezidáig még hiába.

BÁNTAI KARSZTTAVAK

A várostól nyugatra, Bánta térségében, erdők, gyepek ölelésében festői szépségű karszttavak bújnak meg (Fenyves-tó, Bántapusztai-tó). Igazi horgász- és vízi paradicsom ez, mely a környék horgásztavainak sorából kiemelkedik páratlan szépségű természeti környezetével. Pedig létrejött nem természetes folyamat, hanem a korábbi szénbányászat eredménye. A külszíni fejtés során kialakult bányagödrök karsztvízzel teltek fel, ezeket a vízfelületeket pedig a bányászat felhagyása óta eltelt évtizedek alatt a természet birtokba vette, kellemes környezetet, csodálatos élőhelyet teremtve. A tavak környezetében a horgászati hasznosításhoz kapcsolódó létesítmények kaptak helyet.

BÁNTAPUSZTAI LÁPRÉT

Várpalota város közigazgatási területének délnyugati határában, mélyebb fekvésű, karsztforrásos részeken terül el a Bántapusztai láprét. A láprét 10 védett növényfajával és néhány ritka növényével (posványkakastaréj, lápi nyúlfarkfű, fehér májvirág) egyedülálló a környéken. Fő növénytársulásai: a dunántúli mocsárrét, nyúlfarkfűves láprét, kékperjes rétek. A terület a természetvédelmi törvény (1996. évi LIII. törvény) erejénél fogva országosan védett, Natura 2000 területként európai szintű védelemben is részesül. Térsége a közelben található horgásztavak és kertés terület következtében a városlakók kedvelt pihenő és rekreációs helye.

SZŐLŐHEGYEK, PINCÉK

A Bakony lábának déli kiettségű lejtőin, ott ahol lösz vagy lejtőtörmelék borítja a hegylábi felszínt és vastagabb talajtakaró alakult ki, szőlőhegyek díszlenek. A szőlőművelés hagyománya régmúltra tekint vissza, már az első katonai felmérésen is megjelenik. A szőlőültetvények területi növekedése a 19. századra tehető, az akkoriban kialakult kisparscellás területek -Badacsony, Józan-dűlő, Bögre, Baglyas- szinte azonos kiterjedéssel a mai napig fellelhetők. Az egykor szinte kizárólag szőlőműveléssel hasznosított területek művelési águk tekintetében ma vegyes képet mutatnak, a szőlő- és gyümölcsműveléssel hasznosított területek rovására a gyep és szántó használatú területek kiterjedése nőtt. A szőlőhegyeken található hagyományos pincék Várpalota építészeti örökségét gazdagítják, a település építészeti múltjának, hagyományának őrzői, melyek legnagyobb arányban képviselik magukat a nyilvántartott egyedi tájértékek között.

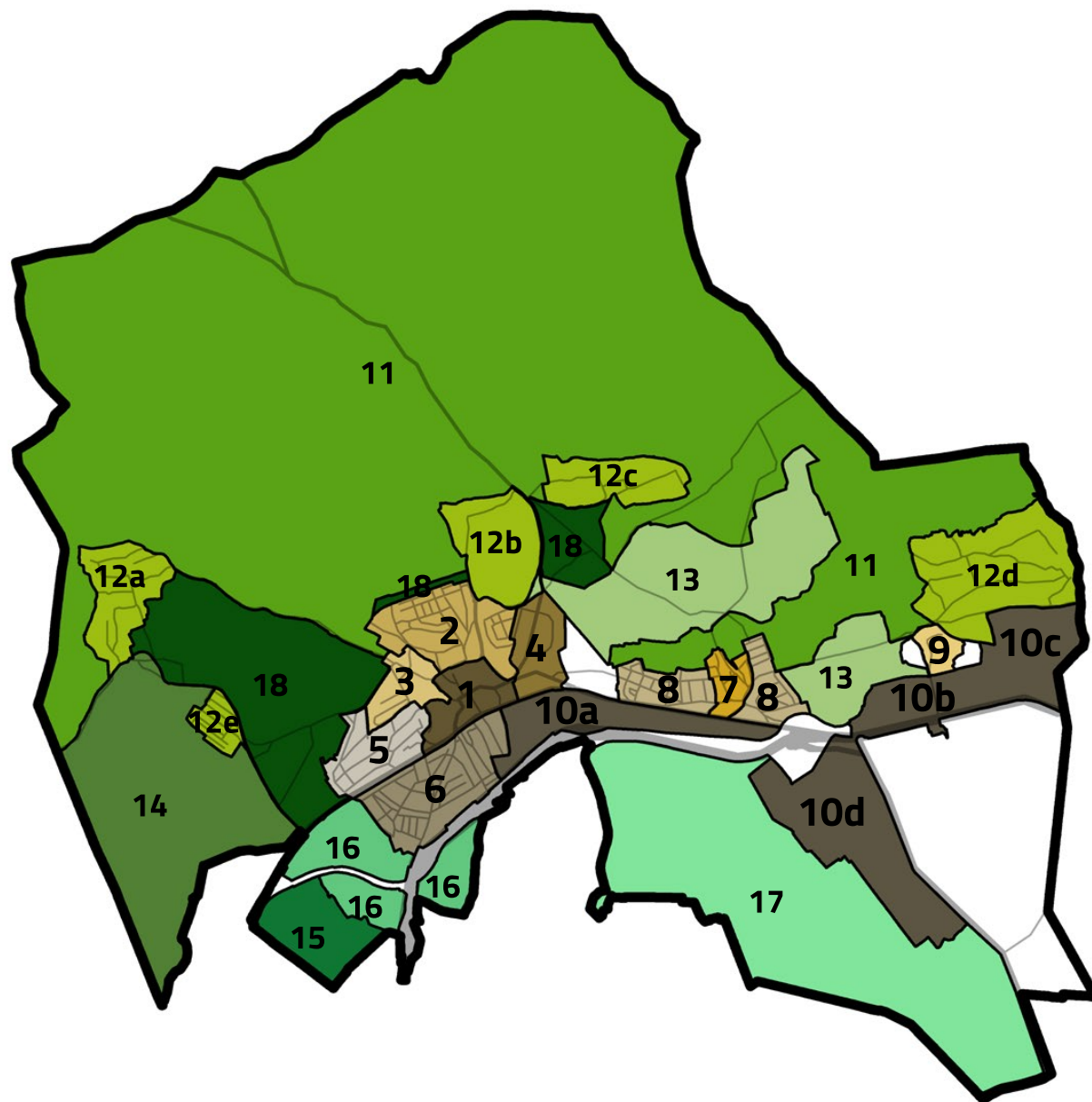
CSERI PARKERDŐ

Várpalota kedvelt kiránduló helye a Cseri-parkerdő, Várpalota közigazgatási területének délkeleti határán, a 8. sz. főút mentén, Pétfürdő felé. A 18. században már Vencserknek nevezett területen nagy múltja van a közösségi programoknak, szabadtéri rendezvényeknek. A két világháború között a várpalotai iskolák diákjai ünnepelték itt májusban a Madarak és fák napját. Az egész napos kirándulás során állatokról és növényekről szóló énekekkel, versekkel, tánccal, közös játékokkal, sportvetélkedőkkel töltötték el az időt. Nagy népszerűségnek örvendtek ugyanebben az időben Csóka Vendel, a Magyarországi Bányász- és Kohómunkások Országos Szövetsége elnöke által rendezett Cseri-erdei juniálisok. A népiünnepélynek számító rendezvényre bányászok, labdarúgók, lövészek, kerékpárosok, zenészek, szakácsok érkeztek, a nap folyamán különböző sportversenyek - atlétikai versenyek, kerékpárversenyek stb. - zajlottak, este lampionos menet volt az erdőben. A szocialista korban elsősorban a kötelező május elsejei felvonulások és azt követő szórakozás színhelye volt. Ma népszerű kirándulóhelye és rendezvényhelyszíne a város és a környék lakosainak, a hagyományos majálisozás mellett országos híru fesztiváloknak (néhány éven keresztül a Pannónia Fesztiválnak, az utóbbi években az Alfa Fesztiválnak) ad otthont.

4 ELTÉRŐ KARAKTERŰ TELEPÜLÉSRESZEK

- 1 Belváros
- 2 Felsőváros
- 3 Tési domb
- 4 Inkám
- 5 Loncsos
- 6 Alsóváros és Rákóczi-telep
- 7 Inota Ófalu
- 8 Inota kelet és nyugat
- 9 Készenléti lakótelep
- 10 Iparterületek
 - a Grábler
 - b Régi ipari park
 - c Új ipari park
 - d Ipari tájhasználatú külterületi területek
- 11 Palotai-Bakony összefüggő természetközeli erdő- és gyepterületei
- 12 Szőlőhegyek és kertes területek
 - a Badacsony
 - b Józan
 - c Bögre
 - d Baglyas
 - e Bánta kertes területe
- 13 Inota térségi nyílt, szántó-gyep-erdő mozaikos terület
- 14 Bánta-hegységelőtéri dombvidék, jól záródó, jellemzően erdő-gyep mozaikos terület
- 15 Cseri-erdő
- 16 Szélhely és Sósos (Csákányhíd-dűlő), vegyes használatú, formálódó terület
- 17 Süllyedék-tavak térsége - vizekben gazdag síkvidéki terület
- 18 Telepített fenyvesek összefüggő területe

BELVÁROS

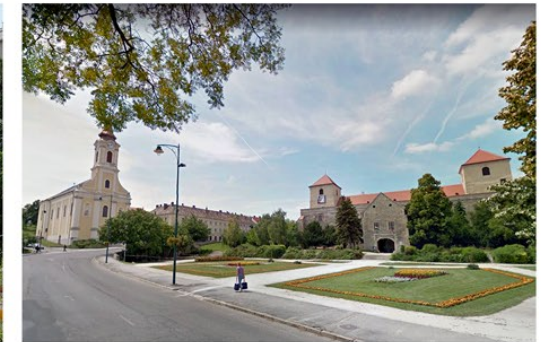
A Belváros településrész területe megegyezik a XVIII. századi településsel. Magába foglalja a Szabadság teret és a Kastély-domb területét. Határoló utcái a Fehérvári, a Szent Imre, az Árpád és a Sörház utcák. A Belváros központi területeit városközponti funkciójának megfelelően rendelkezik mind kulturális, oktatási-nevelési, közigazgatási és rendészeti intézményekkel.

A településrész meghatározó elemei a műemléki védett épületek: a Thury-vár, a Zichy-kastély, a templomok, és azok műemléki környezetei. A belváros e védett épületei és a településszerkezet a város igazi jellegzetességei. A településrész további területei jelentősen átépültek, így mára rendkívül vegyes képet mutat a település belvárosa. A városi intézmények mellett sok többlakásos lakóépület épült, főként a 60-70-es években földszint plusz három emeletes, négy emeletes, magastetős lakóházak, de a 80-as években tízemeletes panel lakóházakat is építettek.

▼ Jókai Mór utca Evangélikus templom a Táncsics M. u. u. panelházaival ►

▲ Kilátás a római katolikus templomra és a Thury várra a Batsányi utcáról ▲

▲ A római katolikus templom és a Thury vár a Szent István útról ▲

FELSŐVÁROS

A terület már a XVIII. század óta beépített, település- és telekszerkezete ma is őrzi a hagyományos jellegét. Épületei között több –a XVIII. századból származó– műemlék található. A Budai Nagy Antal utca menti keskeny telkes területen a földszintes épületek utcavonalra épültek, az oldalhatáron állnak, fésűs beépítésűek. Az épületek magastetői az utcavonalra merőlegesek, kontyoltak vagy oromfalasak. Ettől az utcától északra lévő rész kistelkes, az előbbi területnél szélesebb, de kisebb mélységű telkeken, 2-3 m-es előkerttel, oldalhatáros vagy szabadonálló alacsony, magastetős, földszint és tetőtér vagy földszint plusz egy emeletes, jellemzően egylakásos lakóépületek vannak. A városrész külső részein azonban már főleg a többlakásos lakóépületek dominálnak, sorházas vagy szabadonálló formában, a sorházak földszint plusz tetőtér, a nagyobb lakóházak földszint plusz emelet plusz tetőtér kialakításúak, magastetősek. A magastetők gerincvonala párhuzamos az utcavonallal.

▲ Budai Nagy Antal utca

▼ Árpád utca, háttérben a Tési domb panelházai Vörösmarty utca ▲

▼ Bán Aladár utca

Budai Nagy Antal utca ▲

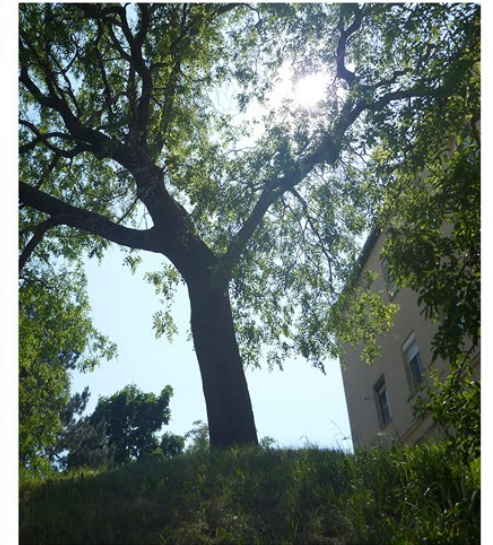

TÉSI DOMB

A Tési domb északnyugatról kapcsolódik a Belvároshoz. A terület nagyvárosias lakóterület, a jellemző funkciója a lakófunkció, jellemző beépítési formája a lakótelep. A legmeghatározóbb épületei az 1950-es évek tömblakásos lakóépületei és az 1970–80-as évek panelos lakótelepei. Az 50-60-as években földszint plusz két emeletes, magastetős tömblakásos lakóépületek épültek, melyek úszótelteken állnak. A későbbi évtizedekben épült lakótelepi házak szabadonállóak, földszint plusz három vagy négy szintesek és ezek már lapostetősek. A lakóterületeken kívül településközpont vegyes terület is található a településrészen a Mátyás Király út és a Körmöczbánya utca mentén, jellemzően oktatási-nevelési, egészségügyi intézményekkel. A városrész északnyugati szegélyét erdőterület védi.

▲ A Rutsek Pál utca és az Újlaky utca házai közti terület

Rutsek Pál utca ▼

▼ Újlaky út

INKÁM

Az Inkám településrész a Belvároshoz keletről csatlakozik. A 19. században Nagymezőknek nevezték. A jellemzően lakófunkciójú terület négy jól elkülönülő alvárosrészre osztható: északon a Kálvária, alatta a Felső-Inkám, keleten az Ady lakótelep, valamint délen az Alsó-Inkám. Változatos beépítésű lakóterület: a bányászat 20. század eleji fejlődésével épült be az Alkotmány, Toldy, Kálvária utcák környéke sorházas egyszerű sorházas, földszintes lakóépületekkel, majd a '70-es évektől általában a Tési út, Munkácsy utca környékén csoportos, többlakásos lakóépületekkel. A Szabolcska utcai Ady lakótelep a '80-as években alakult ki. Az Ady lakótelepen a lakóházak földszint plusz négy emeletesek lapostetővel, vagy földszint plusz három emeletesek és magastetővel épültek. Alsó-Inkám részen a többlakásos lakóépületek jellemzőek, melyek magastetősek és földszint plusz három szintesek. A külső részeken sorházas, láncházias alacsonyabb lakóépületek találhatóak, melyek földszint plusz egy emeletesek és magastetősek.

▲ Kálvária utca

Tési út ▼

Alkotmány utca ▲

Ady lakótelep ▼

LONCSOS

A Loncsos településrész a Belvárostól és a Tési dombtól nyugat-délnyugatra fekvő, tipikusan kertvárosias beépítésű terület. A város „Rózsadombjaként” emlegetett Loncsos egykor szőlőhegy volt, ma számos villaépület, hatalmas családi házak épülnek itt. A korábbi kertes funkcióját a '60-as évektől kezdődően kezdte elveszíteni. Az épületek oldalhatáron vagy szabadonállóak, általában 1-4 lakással kerültek kialakításra. Az épületek átlagosan alacsonyak: földszintesek, néhol a földszint kiegészül tetőtérrel vagy a földszint és tetőtér közé beékelődhet egy emelet is, jellemzően magastetősek.

Pipacs utca ▼

ALSÓVÁROS ÉS RÁKÓCZI-TELEP

Az Alsóváros településrész a XVIII. századi jobbágytelkek fokozatos beépülésével kialakult lakóterület, déli részén földszintes bányászlakások létesültek. Jelenlegi épületállománya meghatározóan a 20. század második felének arculatát hordozza. Keskeny utcáin, a keskeny telkeken a földszintes házak az utcavonalra épültek, fésűs beépítéssel. A magastetőik általában az utcavonalra merőlegesek és kontyoltak. Alsóváros területe helyi védelem alatt áll.

▲ Szent Borbála utca

Bajcsy-Zsilinszky utca ▲

A Rákóczi-telep a háború utáni szocialista lakásépítési hullám következtében indult fejlődésnek, a kertes bányászházak mellé tipikus kertvárosias beépítésű terület települt. Az ipari termelés beindulásával egyidejűleg 1949-ig elkészült 122 kertes bányászház, egy iskola és egy napköziotthon. A terület többi része folyamatosan épült be kertvárosi lakóépületekkel. A Rákóczi-telep bányászlakásai földszintesek, sorházasak és magastetővel épültek. A nagy telkek vége zsákutcával zárul, mely a melléképületek feltárását biztosítja. A széleken lévő tömbök oldalhatáros beépítésűek, a lakóházak földszintesek, sátor vagy nyeregtetővel fedettek.

INOTA ÓFALU

A középkor óta létező település, mely 1951-ben lett Várpalota része. A település központja, az Ófalu ma is őrzi az eredeti szerkezetét, falusias jellegét. Ez a rész helyi területi védelem alatt áll. Szűk utcáiban, a keskeny telkeken a földszintes, oldalhatáron álló lakóházak épültek, melyek jellemzően nyeregtetősök. A központi rész intézményei kétszintesek, enyhe hajlású vagy lapostetősök.

▲ Inotai óvoda és a református templom, Bercsényi utca

▲▼ Dózsa György utca

Bercsényi utca ▼

Inota panorámája a temetőből ▼

INOTA-KELET ÉS NYUGAT

Az Ófalutól keletre és nyugatra jellemzően kertvárosias jellegű, nagytelkes lakóterületek alakultak ki, ahol az épületek oldalhatáros, előkertes beépítéssel, sátor vagy nyeregtetővel kerültek kialakításra. Inota épületállománya jellegzetesen dunántúli családi házas, falusias jellegű.

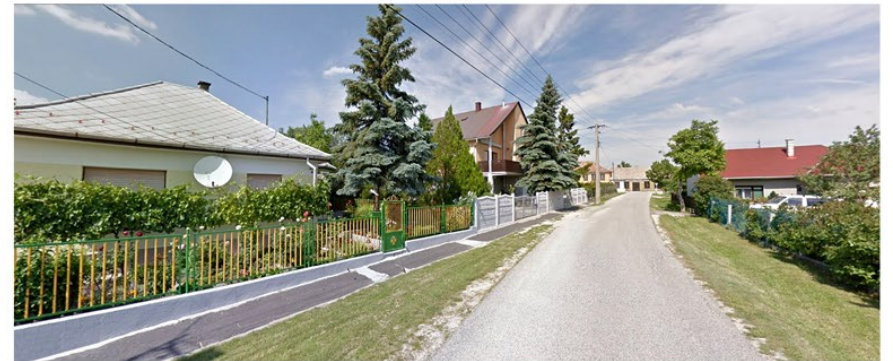

▲ Baglyasi út

▼ Thököly Imre utca

Báthori utca ▲

Inota panorámája a 8-as útról ▼

KÉSZENLÉTI LAKÓTELEP

A Készenléti lakótelep Várpalota keleti felén elhelyezkedő, nagy kiterjedésű ipari gazdasági terület mellett található, a hőerőmű és az alumíniumkohó építésével egyidejűleg épült fel az '50-es, '60-as években. A kb. 30 lakóépültre álló lakótelep erdős-ligetes területen található, rendkívül hangulatos, eldugott kis zug a várostól távol. A lakótelepen található óvoda és iskola, élelmiszerüzelt és szórakozóhely, sportpályák, de még kápolna is. Sajnálatos módon azonban a terület már hosszú-hosszú évek óta geotechnikai problémákkal küzd és az épületek és közterületek is lassan felújításra szorulnak. A lakóépületek általában földszint plusz egy vagy két szintesek, lapostetősek.

IPARI GAZDASÁGI HASZNOSÍTÁSÚ TERÜLETEK

Az ipari használatú területek két fő részre oszthatóak: Grábler gazdasági terület és az Ipari park.

A Grábler településrész a vasút és a 8. sz. főút között található gazdasági terület. A bányászat 19. század végi elindulásával kezdődött meg a kiépítése. Meghatározó része az egykori S1 bánya területe, valamint az Inotától délre fekvő "mélyfúrók vállalat" iparterülete. Manapság változatos hasznosítású és beépítésű gazdasági terület.

Az ipari park a város keleti területén helyezkedik el, funkcionálisan abszolút egyveretű, az ipar területén tevékenykedő vállalkozások vannak jelen. A városrész északról határos a Készenléti lakótelep lakóterületével, amelytől védelmi célú erdőterület választja el. Az Ipari park két részre osztható: régi ipartelep és új ipari park.

A régi ipartelep építése az 1950-es években, az alumíniumkohó és a hőerőmű építésével kezdődött. A hagyományos gazdasági területen, meglévő és átépülő épületeket találunk, de új gazdasági épületek is épülnek. Az épületek változatos kialakításúak: vannak köztük többszintesek és csarnokok is.

Az új ipari park a régi gazdasági területhez kapcsolódóan a 1990-es évek óta fokozatosan épül be. A telkek jellemzően nagyok, beépítési módjuk szabadonálló, főként csarnoképületek épülnek.

A belterületi iparterületekhez szorosan kapcsolódnak Várpalota keleti határában, a 8. sz. főúttól délre található, az ipari tájhasználat hátrahagyott létesítményeinek (zagyterek, meddőhányók) valamint működő és felhagyott külszíni bányák roncsolt felületeinek összefüggő területe. Várpalota arculatának, a Várpalotát övező táj képi alakulásának, megjelenésének az ipari használatú területek meghatározó tényezői.

PALOTAI-BAKONY ÖSSZEFÜGGŐ TERMÉSZETKÖZELI ERDŐ- ÉS GYEPTERÜLETEI

Várpalota közigazgatási területének a várost északról ölelő, táji, természeti értékekben gazdag, természetes, illetve természetközeli erdő- és gyeptársulásokkal borított, beépítetlen része. Arculatában a bakonyi táj karakterét adó jellegzetes domborzati formák (sziklás domb- és hegyoldalak, szurdokvölgyek, fennsíkok), és növénytársulások (sziklagyepek, sztyepprétek, karszterdők, tölgyesek, bükkösök,) a meghatározók. Olyan kiemelkedően értékes területeket foglal magában, mint a környezetéből sokféleségével, érintetlenségével, védett növényfajainak magas számával kitűnő Vár völgy, vagy a földtani képződményeiben és élőhelyeiben szintén nagy változatosságot mutató Baglyas-hegy. Ez a terület ad otthont Várpalota meghatározó történelmi örökségének, Bátorkő várának.

A honvédségi használatban lévő területen, viszonylagos elzártsága ellenére, az utóbbi években több olyan turisztikai beruházás is történt, mely lehetővé teszi, hogy az itt élők ne csak szemlélői, hanem aktív részesei, hasznélvezői legyenek a természetes szépségében megmaradt és számos értéket őrző bakonyi tájnak. Ilyen beruházás a Vár völgyben a tanösvény és az erdei tornapálya, a Várpalota-Tés közötti műút keleti oldalán elhelyezkedő, hajdani megfigyelő torony felújításával létesült Maderspach Viktor kilátó, valamint a szintén a VERGA Zrt. által létrehozott 15 km hosszú kerékpárút, mely a Maderspach-kilátót köti össze a vár völgyi tanösvénnyel és az erdei tornapályával, felvezet továbbá a Bátorkő váráig, illetve a bántai tavakhoz.

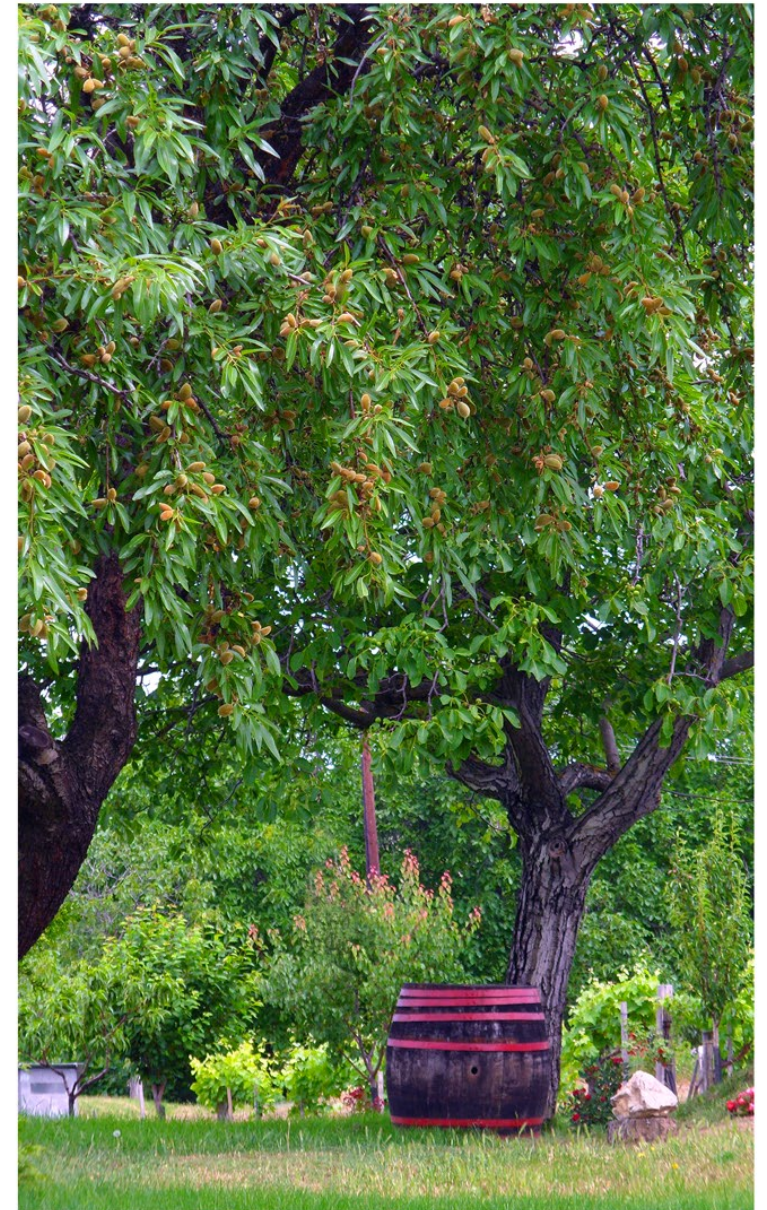
◀ Árvalányhajas rét

59 | Eltérő karakterű településrészek

SZŐLŐHEGYEK (BADACSONY, JÓZAN, BÖGRE, BAGLYAS, BÁNTA)

A Bakony déli lankáin sorakozó, nagy tájhasználati múlttal rendelkező szőlőhegyek (Badacsony, Józán, Bögre, Baglyas) -kitettségük és beépítettségük révén- településképi szempontból meghatározó jelentőségűek. Megjelenésük, szerepük az évszázadok során átalakult, a korábban szinte kizárólag szőlőműveléssel hasznosított kisparcellás területek ma már nem egységes megjelenésűek, mind művelésüket, mind épületállományukat tekintve vegyes képet mutatnak. A termelési funkció mellett egyre nagyobb teret nyert a rekreációs funkció, ugyanakkor területén a hagyományos építészet jegyeit őrző gazdasági épületek, pincék még mindig szép számban lelhetők fel, melyek egyedi tájértékként a település építészeti örökségét gazdagítják. A szőlőhegyek sorában külön egységként jelenik meg a Bántai kertes terület, mely telekszerkezetében, telekméretében és kialakulásának idejében, körülményeiben is eltér Várpalota már említett szőlőkertjeitől. A szabályos alakú apróparcellákból álló terület a Bánta-bánya területén a '70-es években jött létre, bányászok kapták kiváló munkájuk elismeréseként. A közös gyökerek és a kiskertben jelentkező közös feladatok révén a kerttulajdonosok körében összetartó közösség formálódott, mely jelenleg a Bántai Kertbarát Kör Egyesületben ölt testet. A kert, szőlő és gyümölcsműveléssel hasznosított, üdülési funkciót is betöltő kertes terület gazdasági épületekkel beépített. A kertes terület arculatát a '70-es, '80-as évek építészeti jegyeit magán hordozó beépítés határozza meg.

INOTA TÉRSÉGI NYÍLT, SZÁNTÓ-GYEP-ERDŐ MOZAIKOS TERÜLET

Inotától északra és keletre elhelyezkedő, változatos domborzati adottságokkal és felszínborítottsággal rendelkező, ennek megfelelően változatos művelésű és használatú területrész, gyep és szántó műveléssel, erdő részletekkel. Valamikor Inota forrásokban, patakokban bővelkedett. ezekből még ma is találunk a településrészről északra lévő laposabb területrészekben. A vizek hatása alatt álló területek rétként és legelőként hasznosítottak, melyek között kisebb foltokban maradtak fenn az erdőterületek. A szántók az Inotától északkeletre és keletre lévő területeken alkotnak nagyobb összefüggő területeket. A területrész túlnyomórészt beépítetlen, kivételt ez alól az Inota-patak forrásvidéke jelent, ahol több gazdasági épület, építmény foglal helyet, köztük az egykor szebb napokat megélt híres Inotai vízimalmok maradványai. Itt, ebben a térségben magasodik továbbá az Inotai szélérómű is, mely Magyarország első szélkerekeként 2000-ben létesült.

BÁNTA - HEGYSÉG ELŐTÉRI DOMBVIDÉK, JÓL ZÁRÓDÓ, JELLEMZŐEN ERDŐ-GYEP MOZAIKOS TERÜLET

A városiakok kedvelt, festői szépségű kiránduló- és szabadidős területe, horgásztavakkal, érzékeny, sérülékeny természeti elemekkel - védett lápterülettel, természetközeli erdő- és gyepterületekkel, karszforrásokkal és -tavakkal. A természetes tájalkotó elemek idilli képét helyenként roncsolt felületek (felhagyott és működő bánya), tájképi szempontból kedvezőtlen megjelenésű épített elemek (ipartelep) törik meg. A területhez szervesen kapcsolódik, azon belül önálló egységként jelenik meg a Bántai kertés terület, melyet beépítettsége és telekszerkezete révén a szőlőhegyeknél tárgyalunk.

Várpalota népszerű kirándulóhelye és rendezvény helyszíne, Pétfürdő határában. Nagy kiterjedésű, összefüggő erdőterület, a 8. sz. főút mellett ligetes parkerdő részlettel. Az erdő fő állományalkotó és karaktert adó faja a csertölgy. A terület nem beépített, a 8. sz. főút mentén létesített, egykor virágzó vendéglátóhely, a Birka Csárda jellegzetes küllemű épülete ma elhagyatott, omladozik.

SZÉLHELY ÉS SÓSOS (CSÁKÁNYHÍD-DÜLŐ) - VEGYES HASZNÁLATÚ, FORMÁLÓDÓ TERÜLET

A település délnyugati határában lévő sokrétű használatú, jelenleg is formálódó, vegyes képi megjelenésű terület. Egyfelől elszórtan megjelenő gazdasági funkciójú és városgazdálkodási funkciójú területekkel (komposzttelep, hulladéklerakó telep), roncstolt környezeti elemekkel (felhagyott bányaterület), másfelől viszont jelentős víz- és zöldfelületekkel, rekreációs potenciállal, kialakult és beépülő üdülő funkciójú területekkel. A térség tavainak üdülési potenciálját mutatja a Berhidai út melletti Nyárfás-tó partján megjelenő üdülőházak, a vasúton túli területen a Kisbirkás-tó közelében lévő, üdülő jellegű hétvégi kertek, valamint a Szélhelyi-tó környezetében tervezett közjóléti funkció. A település bevezető útszakaszai (Berhidai út, Veszprémi út), az épülő M8 gyorsforgalmi út és a vasút mentén, tájképileg kitett helyen fekszik, a település arculatára, a város településképi megjelenésére így jelentős hatást gyakorol.

Szélhely-tó ▼

SÜLLYEDÉK-TAVAK TÉRSÉGE - VIZEKBE GAZDAG SÍKVIDÉKI TERÜLET

A 8. sz. főúttól délre eső, nagyterjedésű tórendszer, a mélyművelésű bányászat következtében létrejött tavak és a Sárrét vizes, mocsaras területeinek harmónikus együttese, értékes növény- és állatvilággal, különösen gazdag madárvilággal. A helyiek és környékeliek kedvelt horgászhelye, jelentős rekreációs potenciállal és fejlesztési tervekkel. Arculata kettős: a térségében fellelhető épített elemek (az ún. Beszálló területen) magán viselik az idő nyomait, ugyanakkor a bányászat felhagyásával létrejött roncsolt felületeket, gödröket a természet idővel birtokba vette és kedvező tájképi megjelenésűvé formálta azokat. A kiterjedt tórendszer a környező gyepfelületekkel, nedves élőhelyekkel a tájnak sajátos karaktert ad, a Sárrét egykori vizenyős, mocsaras világát idézi, tájképvédelmi szempontból meghatározó terület.

TELEPÍTETT FENYVESEK ÖSSZEFÜGGŐ TERÜLETE

A város közvetlen környezetében nagy összefüggő területeket borítanak a telepített fenyvesek, melyek kiterjedésük révén jelentős hatással vannak a városképi, tájképi megjelenésre. A fekete fenyő ültetvényeket annak idején a kopár részek fásítása, a talajerózió megakadályozása és a város szél elleni védelme miatt hozták létre. Ezek az ültetvények homogén szerkezetűek, az erdőben szinte egyeduralkodó faj a hazánkban nem őshonos fekete fenyő, a szegélyeken keskenylevelű ezüsthéjű fenyővel és esetlegesen megtelepedő honos növényekkel. A kultúrerdő mesterkélt megjelenésű, növény- és állatvilága is fajszegény.

TamasG. 2012

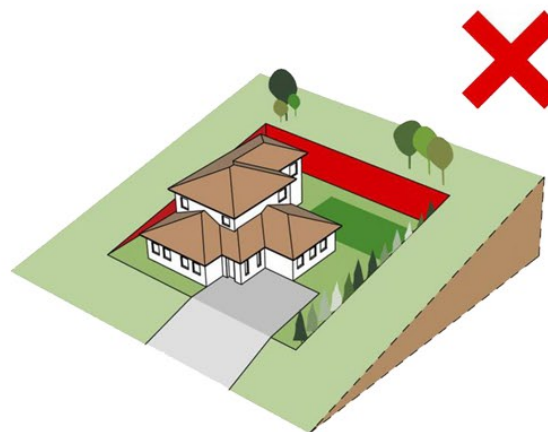
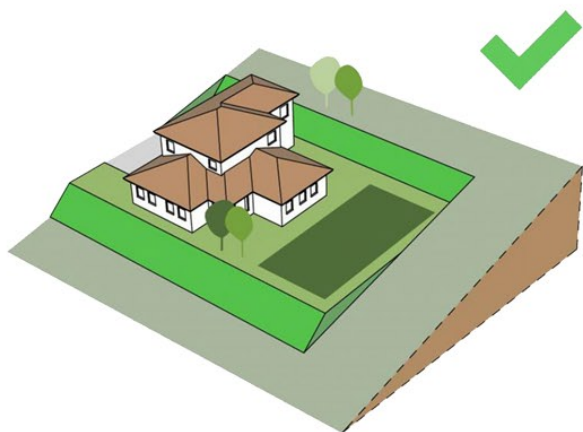

5 AJÁNLÁSOK

ÁLTALÁNOS AJÁNLÁSOK

TEREPALAKÍTÁS

A város egészére jellemző a változatos domborzat, ezért az épületeket gyakran nem sík terepre, hanem emelkedőkre épültek. Új épületek elhelyezésénél nem javasolt nagyobb beavatkozás a természetes terepbe. Jó megoldás lehet az épületek részleges bevágása, így kevesebb földmunkára lesz szükség, valamint a kitermelt földdel feltölthető a ház körüli terület is. A rézsűk kialakításánál számos lehetőségünk van, mindenképpen igyekezzünk az épülethez illeszkedő stílust választani.

ANYAGHASZNÁLAT, SZÍNEK

Az épület homlokzatának, tetőfedésének és nyílászáróinak színkiválasztása nagyban befolyásolja az épület esztétikus megjelenését. A jól megválasztott színösszeállítás felöltözteti az épületet. Kerüljük az élénk feltűnő színeket! A homlokzati szín kiválasztásánál olyan halvány színeket válasszunk amelyek a természetben is megtalálhatók! A falak festésére a klasszikus fehérre és törtfehéren kívül a akár az agyag, téglá, terrakotta, szürke és a halványzöld árnyalatai is alkalmazhatóak. A nyílászárók színét is a természetben megtalálható színek közül válasszuk, itt már alkalmazhatók a sötétebb árnyalatok is. Fontos, hogy összhangban legyen a homlokzat színezésével.

AJÁNLÁSOK A BELTERÜLET TELEPÜLÉSRÉSZEIRE

BELVÁROS

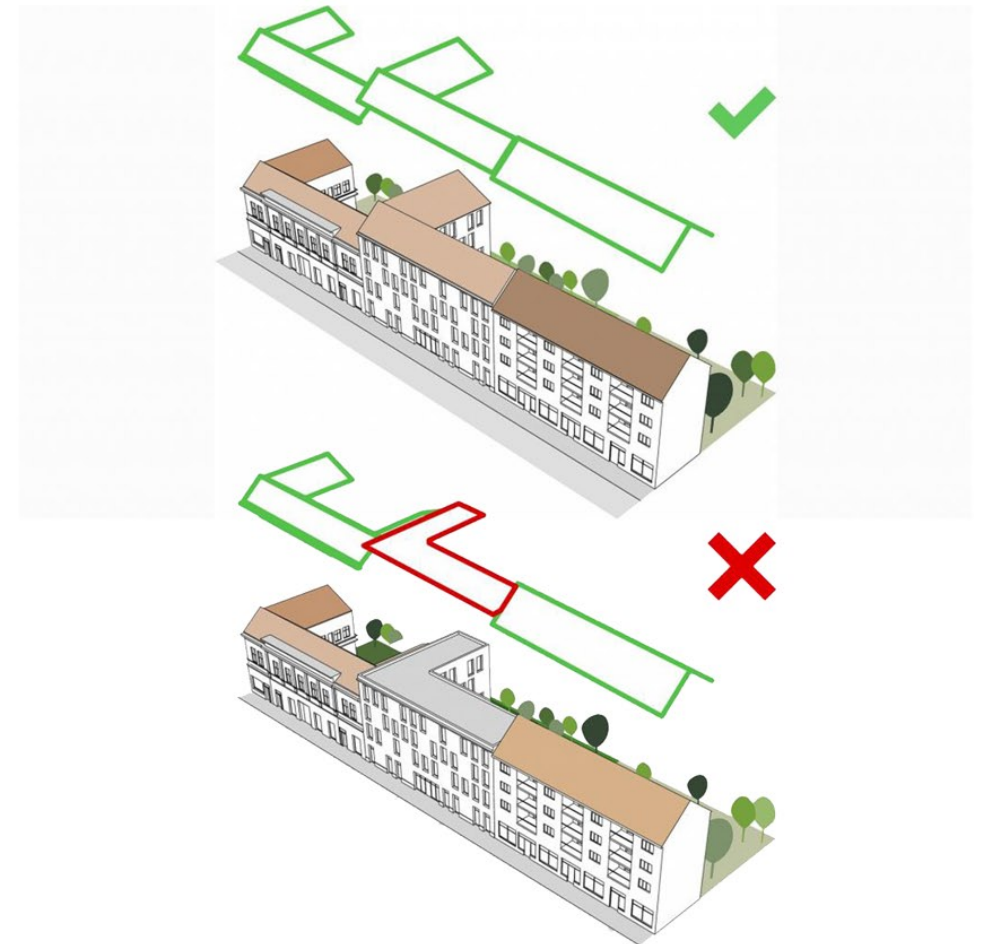
TELEPÍTÉS, MAGASSÁG, TÖMEGALKÍTÁS

A Belváros területén új épületeket a kialakult állapotoknak megfelelően zárt sorúan, esetleg hézagosan zárt sorúan kell elhelyezni. A beépítés kialakult karakteréhez minden esetben illeszkedni kell. Az átalakítások, bővítések, új épület építések kövessék a meglévő épületek jellemző magassági és tömegarányait, tiszteletben kell tartani a történelmi örökség sajátos adottságait. Kerüljük a magastető beépítéseket, az épülettömegek tetősíkjai egységes, felépítményektől mentes felületként jelenjenek meg.

TETŐFORMA, TETŐHAJLÁSSZÖG

Az új épületek magastetősek legyenek, mindig igazodva a közvetlen környezetükhöz. A belvárosban a magastetők általában nyereg- vagy sátoztetők, így javasolt ezekhez hasonló kialakítást alkalmazni. A tetők hajlásszöge ideálisan 35-45° közötti, az alaprajz és a funkció szerint a tetőforma tagolható, ám tartózkodjunk a túlzott tördeléstől.

HOMLOKZATKÉPZÉS, NYÍLÁSZÁRÓK

A Belváros területén található épületeken általában álló téglány alakú nyílászárók alkalmazása jellemző, a földszinti portálok gyakran a járdaszintről indulnak szélesebb tiszta üvegfelületekkel, melyek mögött üzletek, vendéglátó helyek kapnak helyet. Az épületek építéskori állapotának jellemző homlokzati arányait és architektúráját javasolt megőrizni, rekonstruálni és az átalakítások, bővítések során követni. Új épületek elhelyezésekor ezeket a paramétereket tartsuk szem előtt.

KERÍTÉSEK

A Belvárosban található intézményi és lakóépületek telkei körül nem jellemző a kerítés emelése, itt az új épületeket sem javasolt a közterületek felé lekeríteni.

FELSŐVÁROS

TELEPÍTÉS

A védett településszerkezetű területen belül az általánosan jellemző, többnyire oldalhatáros beépítési mód és a történelmileg kialakult tömegarányok megtartása nagyon fontos. A változatos előkertek és kerítések sajátos karaktere mellett utcaképi vizsgálatokkal kell igazolni a megfelelő beépítést. A védett területtől északra fekvő telkeken a kialakult jellemző beépítési módot meg kell tartani, az előkertek mérete maximum 0-3 méteres lehet. A Felsőváros külső részein az épületek esetében a sorházas megoldás vagy a szabadonálló telepítés is lehetséges.

MAGASSÁG, TÖMEGALKALÍTÁS

A védett településszerkezetű területen az épületek földszintesek, legfeljebb tetőtérrel egészülnek ki, így az újonnan építendő házakat is érdemes ilyen magasságúra tervezni, hogy az utca ritmus folyamatos maradjon. A Kismező kertvárosias jellegű területén már előfordulnak magasabbak épületek is, de itt is meg kell tartani a legfeljebb két épületszintet. A külső részeken található sorházak kétszintesek, a többlakásos épületek háromszintesek, így ezekhez illeszkedően célszerű új épületet tervezni.

HOMLOKZATALAKÍTÁS, NYÍLÁSZÁRÓK

A felsőváros védett körüli részén a falusias jelleget megtartva az utcai homlokzaton két kisebb ablak kialakítása elfogadott. Az anyagok kiválasztásánál természetes, fa, álló téglány alakú nyílászárók részesítendőek előnyben. Az utcafronti garázkapus homlokzatot kerülni kell.

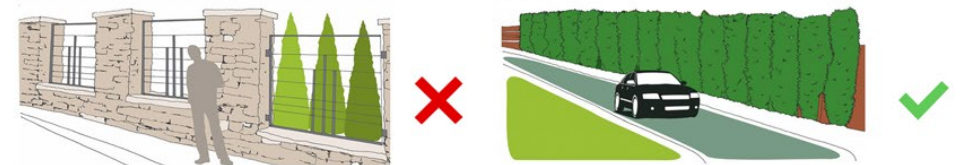
TETŐFORMA, TETŐHAJLÁSZÖG

A Budai Nagy Antal körút menti telkeken az utcavonalra merőleges nyeregtetősek, kontyoltak legyenek az épületek, a megfelelő a 35-45°-os hajlásszög. A körüttől északra lévő részen a magastetők 35-45° közötti hajlásszöggel épültek, így az új épületeken is ilyen paraméterekkel rendelkező tetőt célszerű kialakítani. A külső részeken az épületek szintén magastetővel épülhetnek, 30-40° közötti hajlásszöggel.

KERÍTÉSEK

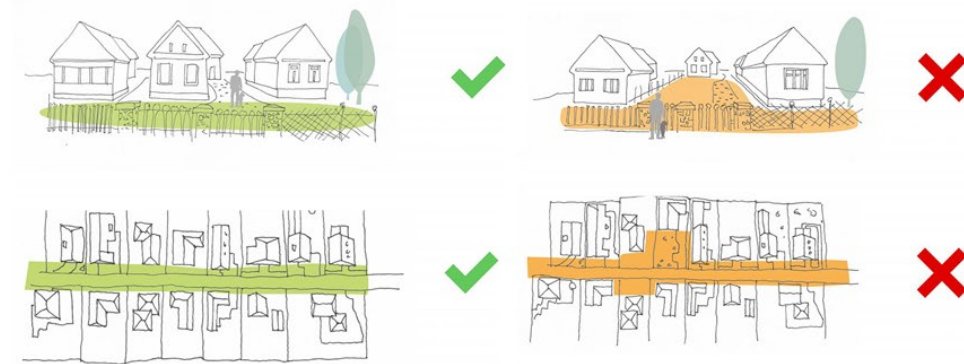
A felsőváros kisvárosias részén a hagyományos kerítés-formákat kell megőrizni, melyek általában tömör vagy lábazatos, oszlopokkal tagolt kerítések, áttört rácszattal, lecekkel. A tömör kerítések kialakítása kerüendő a kertvárosias területeken.

ALSÓVÁROS ÉS RÁKÓCZI-TELEP

TELEPÍTÉS

Alsóváros településrészen az oldalhatáron álló, utcavonalra épített házak jellemzőek. Itt az új épületeket is javasolt oldalhatáron és lehetőleg a meglévő építési vonalhoz igazodva telepíteni. A Rákóczi-telep telekviszonyainak megfelelően új épületeket a sorházas beépítés megtartásával lehet elhelyezni.

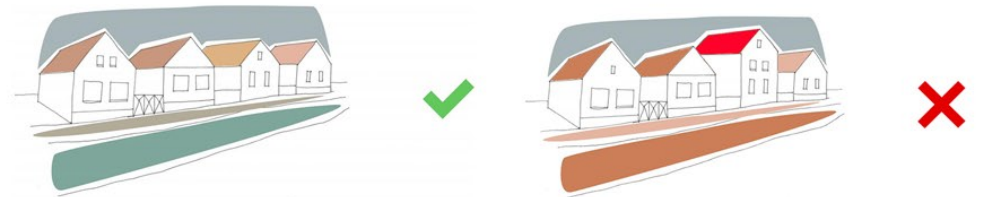
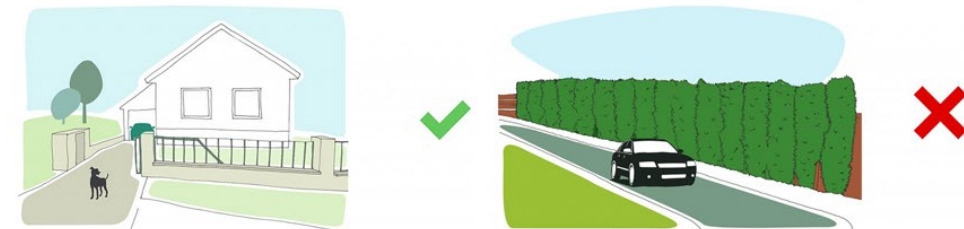

HOMLOKZATALAKÍTÁS, NYÍLÁSZÁRÓK

Az alsóvárosban a falusias jelleget megtartva az utcai homlokzaton két kisebb, álló téglány alakú ablak kialakítása javasolt, a nyílászárók lehetőség szerint fából készüljenek. Az utcafronti garázkapus homlokzatot kerülni kell.

KERÍTÉSEK

Az Alsóváros illetve Rákóczi-telep területén a hagyományos kerítés-formákat kell megőrizni, melyek általában tömör vagy lábazatos, oszlopokkal tagolt kerítések, áttört rácozattal, lécekkal. A tömör kerítések kialakítása kerülendő a kertvárosi karakterű utcákban.

MAGASSÁG, TETŐFORMA, TETŐHAJLÁSSZÖG

Az Alsóváros területén a meglévő lakóházak földszintesek, újonnan se építsünk ennél magasabb épületet. A kialakult viszonyoknak megfelelően az új épületek tetői az Alsóvárosban az utcavonalra merőlegesen, 35-45° hajlásúak legyenek. A Rákóczi-telep területén is alacsonyak a házak, jellemzően földszintesek, így itt is maximum földszint +tetőtéreres házak építése támogatható, hogy az utcakép harmonikus maradjon. A bányásztelepen a széleken lévő tömbök sátor vagy nyeregtetős jellegét megtartva, a magastetők 45-50° hajlásszögűek lehetnek.

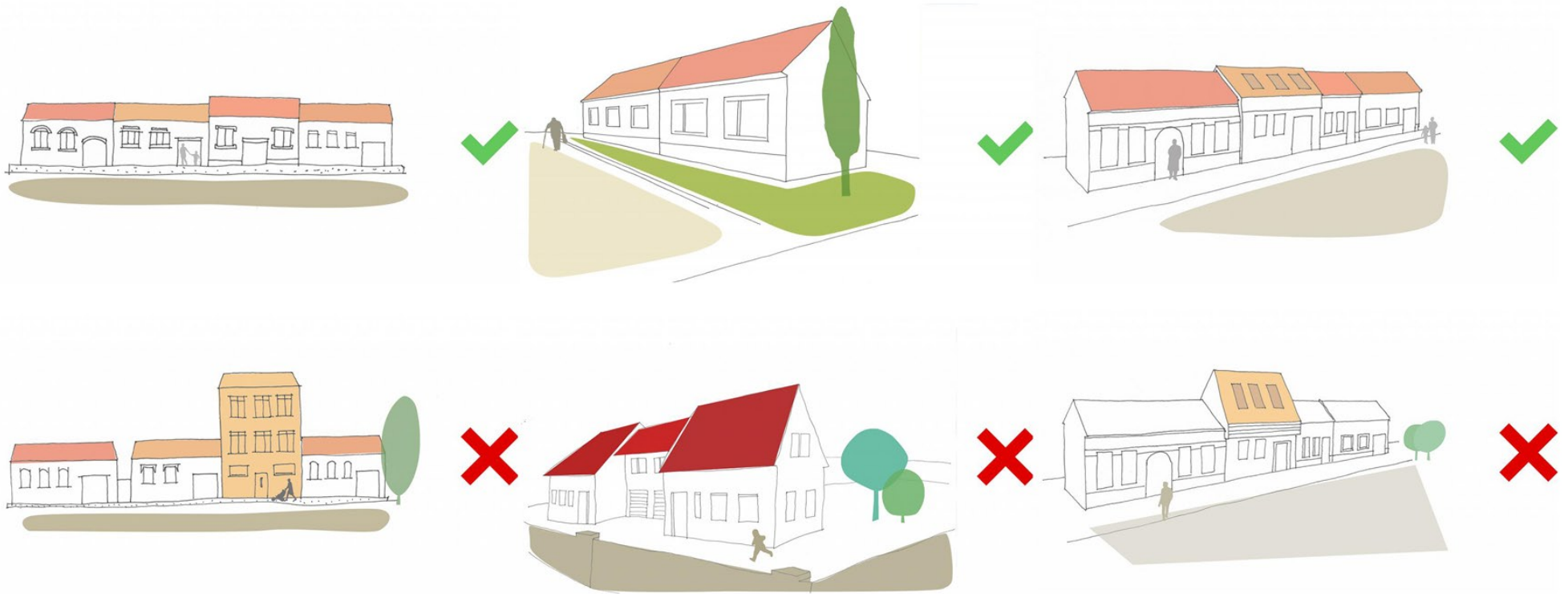
INKÁM

TELEPÍTÉS

Inkám településrész egy igen változatos beépítésű lakóterület. Az Alkotmány, Toldy, Kálvária utcák környéke az egykori bányászlakások telepszerű sorházas egyszerű földszintes épületeivel, a Tési út, Munkácsy utca környékén csoportos, többlakásos lakóépületekkel épült be. Az Ady lakótelepen a lakóházak szabadonálló, úszótelkes beépítéssel jöttek létre. Alsó-Inkám részen a többlakásos lakóépületek jellemzőek, a külső részeken sorházas, láncházak lakóépületek találhatóak. Új épületek tervezésekor vegyük figyelembe a területre jellemző beépítést és tömegformálást. A karaktertől eltérő beépítési módokat kerüljük el.

MAGASSÁG, TETŐFORMA, TETŐHAJLÁSSZÖG

Az Ady lakótelepen a társasházak földszint plusz négy emeletesek lapostetővel, vagy földszint plusz három emeletesek és magastetővel épültek, így javasolt az új épületeket is ennek megfelelően kialakítani. A sorházak illetve láncházak esetében méginkább fontos, hogy az új épületeket is a meglévőkhöz illeszkedő magassággal alakítsuk ki, hiszen a túlzottan magas vagy éppen alacsony, eltérő tetőformákkal rendelkező épületek megtörik az utcaképet, a házak kialakult ritmusát.

TÉSI DOMB

TELEPÍTÉS

A Tési dombon hagyományosan lakótelep alakult ki. A lakóházak úszótelkeken vagy szabadonállóan kerültek elhelyezésre, így az új épületek telepítésekor ezt vegyük figyelembe, a szabadonálló beépítés megtartandó.

MAGASSÁG, TETŐFORMA, TETŐHAJLÁSSZÖG

A Tési dombon az új épületek ne legyenek magasabbak földszint plusz 2 emelet illetve földszint plusz 3 emeletnél, hogy a meglévő épületekhez szépen illeszkedjenek. A meglévő épületek magasságukkal és tömegarányaikkal illeszkedjenek a kialakult környezethez. A házakat kontyolt nyeregtetővel javasolt kialakítani, melynek hajlásszöge 30-40° közötti legyen.

KERÍTÉS

A lakótelep házai körül nem jellemző a kerítés emelése, így sem javasolt az új ingatlanok lekerítése sem az utcáfont felől.

LONCSOS

TELEPÍTÉS

A Loncsos településrész organikusan fejlődött korábbi szőlőhegyi területből kertvárosi lakóterületté. Nagyon hangulatos és rendezett, általában 1-4 lakásos családi házakkal találkozhatunk, melyeket oldalhatárosan vagy szabadonálló módon telepítettek. Az előkertek gyakran nagyméretűek, de ez a területrészen belül változó. Új épület telepítésekor legyünk figyelemmel a szomszéd házak telepítési módjára és annak megfelelően helyezzük el az új házunkat.

MAGASSÁG, TETŐFORMA, TETŐHAJLÁSSZÖG

Ha új épületet tervezünk, akkor maradjunk a maximum kétszintesnél, melyre magastető kerüljön. A tetők lehetnek sáortetők vagy nyeregtetők, kontyolva vagy akár tagolva is. Az ideális tetőhajlásszög 30-45° közötti.

KERÍTÉS

A kertvárosban hagyományosan lábazatos, áttört kerítéseket találunk, melyekhez mindenképpen igazodjunk új kerítés vagy a régi megújításakor. A tömör, nem átlátható kerítések kialakítása nem javasolt.

INOTA-ÓFALU

TELEPÍTÉS

Inota-Ófalu településrésze helyi védelem alatt áll. Hagyományosan falusias beépítésű, a szűk kis utcákban a házak az utcára merőlegesen, oldalhatárosan, kis előkerttel vagy anélkül épültek. Az új házakat a szomszédos házakkal egyvonalba építsük, ne törjük meg a házak vonalát hátrahúzott épülettel valamint az oldalhatáron álló telepítés is megtartandó, az előkert mérete 0-2 méter között ideális.

MAGASSÁG, TÖMEGALAKÍTÁS, TETŐFORMA, TETŐHAJLÁSZÖG

Inota ófalui részén az épületek földszintesek, legfeljebb tetőtérrel egészülnek ki, így az újonnan építendő házakat is érdemes ilyen magasságúra tervezni. Az új házakat magastetővel tervezzük, melyekre hagyományos cserépfedés kerüljön. A tető hajlásszöge legfeljebb 45°-os legyen.

HOMLOKZATALAKÍTÁS, NYÍLÁSZÁRÓK

Az Ófalu védett, így felújításkor, átalakításkor az építéskori állapotra jellemző homlokzat kialakítása javasolt. Az egyablakos homlokzat általában későbbi átalakítás eredménye. Az egy nagyablakos homlokzat helyett javasolt visszatérni az eredeti álló formájú kétablakos homlokzatformához. Az anyagok kiválasztásánál a természetes, fa nyílászárók részesítendőek előnyben.

KERÍTÉSEK

A hagyományos kerítésformák megőrizendők: lábazatos, oszlopokkal tagolt kerítések, áttört rácsozattal, lécekkel. Esetenként a terméskőből rakott tömör kerítés is megfelelő, a várpalotai bányáknak köszönhetően a terméskő-kerítéseknek van hagyománya a településen.

INOTA KELET ÉS NYUGAT

TELEPÍTÉS

Inota-Ófalu keleti és nyugati oldalán kertvárosias jellegű lakóterületek alakultak ki. A lakóházak viszonylag nagy telkeken, oldalhatáros beépítéssel kerültek kialakításra. Az új épületeket is a telek oldalára telepítsük, továbbá igazodjunk a szomszédos épületek előkerjeinek méretéhez is.

MAGASSÁG, TETŐFORMA, TETŐHAJLÁSSZÖG

A meglévő épületek általában földszintesek, ennek megfelelően az új épületeket is ilyenre tervezzük, legfeljebb tetőtérrel egészítsük ki. A házak tetői lehetnek sätortetők vagy nyeregtetők. A tetők kontyolhatók, kis mértékben tagolhatjuk is. Az ideális tetőhajlásszög 30-45° közötti.

KERÍTÉS

A kertvárosban lábazatos, áttört kerítéseket alakítsunk ki. A tömör, nem átlátható kerítések kialakítása nem javasolt.

KÉSZENLÉTI LAKÓTELEP

A Készenléti lakótelep házai geológiailag veszélyeztetett területen vannak, mely komoly kockázatot jelent az épületek statikai szerkezetére nézve. A veszélyeztetettség nem megszüntethető, ezért a meglévő házak felújítása csak biztonságtechnikai okokból javasolt, új házak telepítése pedig kimondottan ellenjavallt.

IPARI PARK

TELEPÍTÉS, TÖMEGALKAKÍTÁS

A gazdasági tevékenységek végzéséhez szükséges üzemi épületek elhelyezésére a legmegfelelőbb a szabadonálló beépítési mód. Az alkalmazott technológiáknak megfelelően kialakíthatók csarnoképületek.

MAGASSÁG, TETŐFORMA, TETŐHAJLÁSSZÖG

A csarnokok és egyéb épületek magassága lehetőség szerint ne haladja meg 9-12 m magasságot. Az épületek tetőformája lehet enyhe hajlásszögű magastető vagy lapostetős fedés is kialakítható.

HOMLOKZATOK, TETŐHÉJAZAT

A csarnokok élénkszínű és csillogó felületű héjazata nem elfogadható, rendkívül zavaró látványt nyújt. A homlokzaton -mérlegelve az épület méretét és a környezetben elfoglalt helyét- javasolt a környezetbe olvadó színek, visszafogott föld színek használata.

NÖVÉNYALKALMAZÁS

Lapostetők alkalmazása esetén megfontolandó a zöldtetők kialakítása, melyek nem csak esztétikai és ökológiai szempontból, de energetikai szempontból is rendkívül kedvező hatással bírnak. Ezen kívül az épületek homlokzatai is befuttathatók növényekkel. Az iroda/fogadóépület környezetében javasolt a szolid díszkertek kialakítása. Az üzemi -és csarnoképületek takarása valamint a negatív környezeti hatások mérséklése (szálló por, zajterhelés stb.) céljából javasolt a telken belüli, többszintes növényzet telepítése.

VÁRPALOTA KARAKTERT ADÓ ZÖLDFELÜLETI ELEMEI

A városképi megjelenést a település zöldfelületeinek mennyisége, minősége, kialakítása, nagyméretében befolyásolja, az ott élők komfortérzetét, életminőségét meghatározza.

Várpalota adottságai kedvezőek, kiterjedt családiházias beépítésű területei vannak, a lakótelepek körül kialakított és szépen karbantartott, nagyterjedésű zöldfelületek révén jelentős zöldfelülettel rendelkezik. Még a belváros is magas zöldfelületi borítottságú, mely elsősorban a nagyszámú, jelentős növényzettel bíró intézménykertnek (kastély, iskolák, óvodák, kórház kertje), a város központjában álló vár körüli nagyterjedésű szabad területnek, valamint a közkerteknek, közterületi zöldfelületeknek köszönhető.

Várpalota arculatát meghatározó, karaktert adó zöldfelületi elemei:

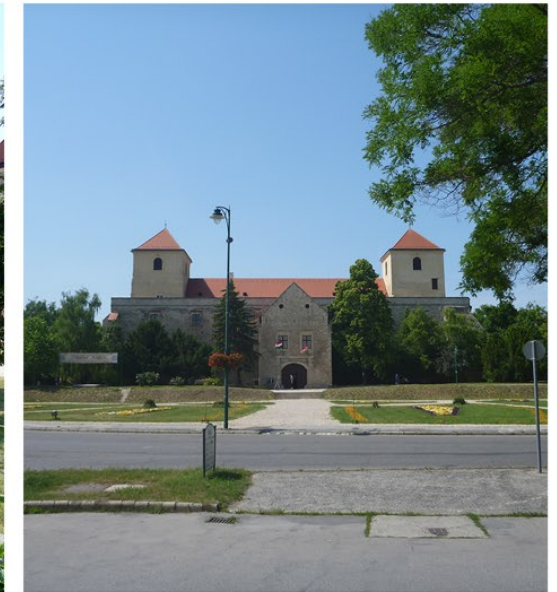
- ◆ Várpalota emblemikus műemlékeinek kertjei
- ◆ a kisvárosias jelleget erősítő közterek, közterek
- ◆ növényzettel beültetett rézsűk, támfalak
- ◆ a települést átszelő vízfolyások
- ◆ fasorok
- ◆ városi temetők

TÖRTÉNELMI MŰLTÓ KERTEK

Várpalota belvárosában egymáshoz közel két markáns műemlék is található, a város jelképévé vált Thury-vár és a római katolikus templom fölötti kastélydombon álló Zichy-kastély, melyek jelentős zöldfelületbe ágyazva foglalnak helyet. A kertek a településszerkezet, településkép szempontjából az épületekkel együtt meghatározó elemek, ugyanakkor a műemléki épületekhez képest ma szerepük nem túl jelentős. Mindkét zöldfelület rejtett lehetőségeket foglal magában, megújításuk a történelmi örökség figyelembe vételével történhet.

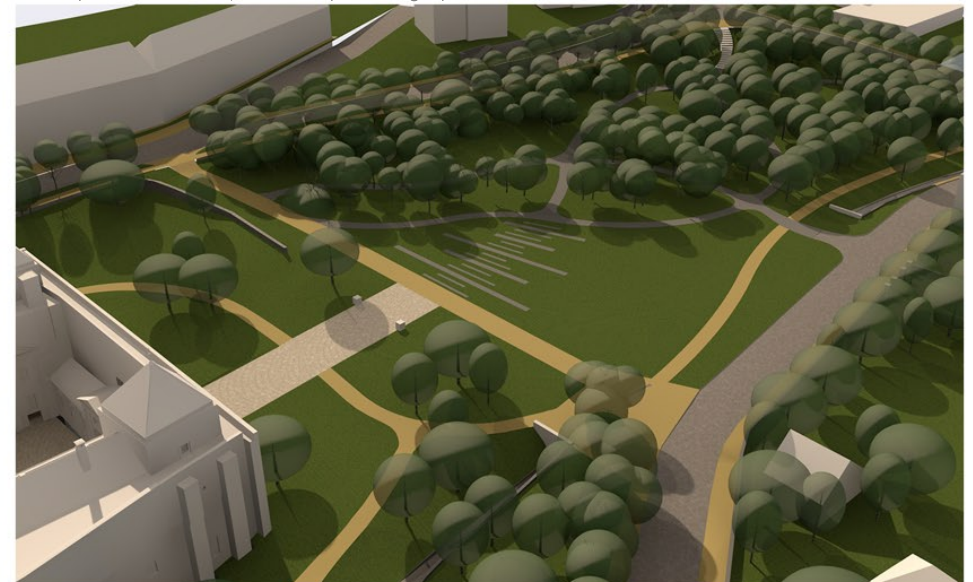
A Thury-vár környezetének napirenden lévő tervezett rehabilitációja a várat körülvevő zöldfelületek és a hozzájuk kapcsolódó önkormányzati tulajdonban lévő közterületek megújítására, összefüggő köztéri gyalogos rendszer, térszövet kialakítására irányul. A vár körüli egykori angolpark zöldfelületi rekonstrukciója mellett, a vár mögötti területen, az egykori Rejcsúr területén intenzív városi közpark kialakítása tervezett, a vár előtt pedig visszaállításra kerül a 18., 19. századi térstruktúra a rekonstruált Mária-kúttal és vízfelülettel. A tervezett fejlesztés révén a történelmi belváros még hangsúlyosabbá válik, mely a város arculata, városképi megjelenése szempontjából kedvező.

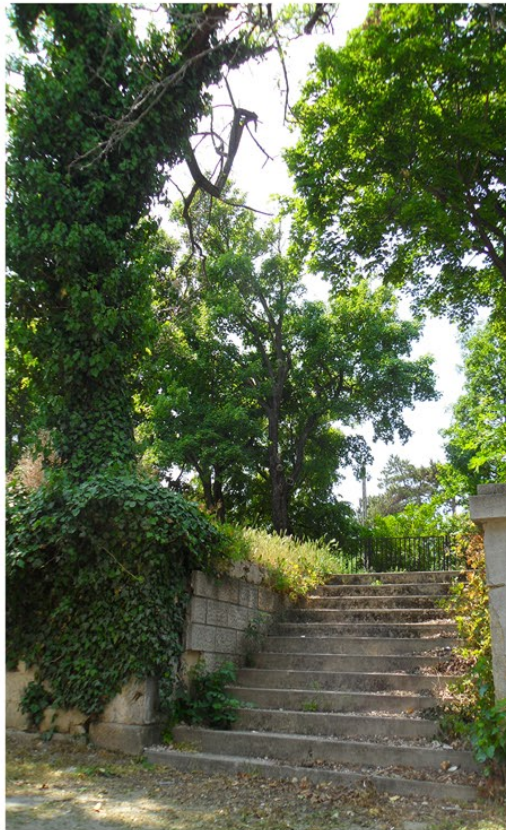
Thury-tér anno ▼

▼ Thury-tér rekonstrukciójának látványterve (Pagony Iroda)

Thury-vár napjainkban ▲

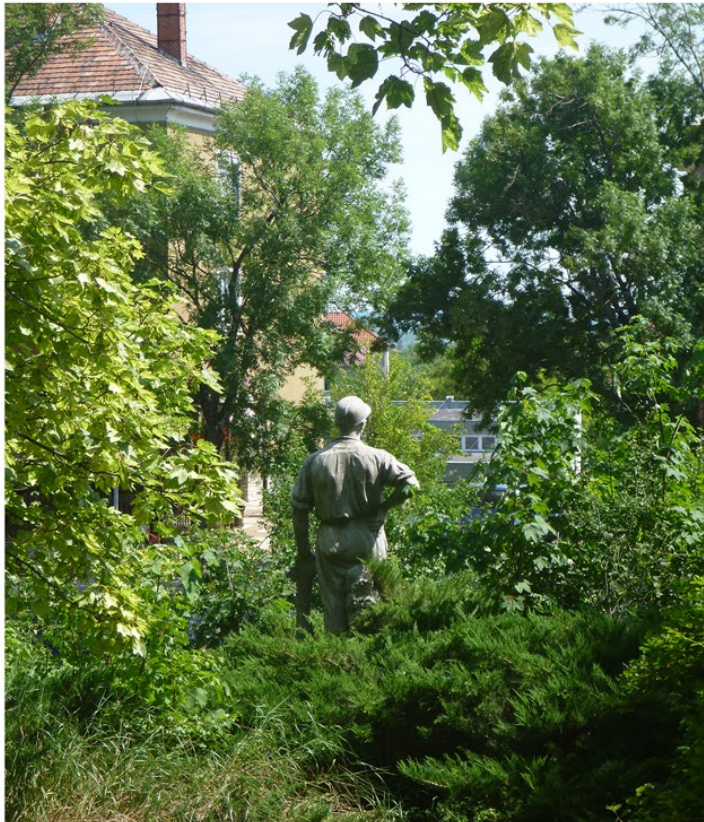

A Zichy kastély kertje történelmi kertként nyilvántartott. Kialakításának körülményeiről keveset tudunk. Megjelenését tekintve tájképi kert, íves útvonalvezetéssel, a fák természetszerű, ligetes elrendezésével. A kertnek sajátos hangulatot ad domborzati adottsága, fekvése. A kert rekonstrukciója a történelmi belváros fejlesztésének másik fontos eleme lehet.

KÖZTEREK, KÖZKERTEK

A kisvárosias hangulatot erősítik a közlekedési csomópontokban, közintézmények előtti kiteresedésekben létesített, közterületi berendezésekkel, szobrokkal, kutakkal díszített közterek, közkertek. A fásított köztereknek elsősorban a belvárosban, az idegenforgalmi szempontból frekvenciált területeken van kiemelkedő jelentőségük. A közterek, közkertek zöldfelületi szerepe, esztétikai értéke a növényzet gazdagításával, nagy díszítő értékű növények – egynyári, évelő virágok, rózsák – alkalmazásával növelhető. A gondozottság a közterületi berendezések karbantartásával, időnkénti felújításával, ahol szükséges az utcabútorok korszerűsítésével, a régi burkolatok cseréjével érhető el.

RÉZSŰK, TÁMFALAK

A város domborzati adottságaiból adódó szintkülönbségek áthidalására a város területén sok helyen találkozunk támfalakkal, teraszokkal rézsűkkel illetve ezek kombinációjából álló mérnöki megoldásokkal, melyek a városnak sajátos karaktert kölcsönöznek. Különösen karakteres megjelenésűek a Belvárosban és a Tési dombon álló, az 1940-es, 1950-években épült 2-3 emeletes tömbházak között létesített, többnyire gyeppelürellel fedett, támfallal megtámasztott rézs

A díszítő érték fokozása és a zöldfelületi jelleg erősítése érdekében a támfalakat, teraszokat javasoljuk növényzettel gazdagítani, a nagyterjedésű gyepes rézsűk felső harmadában fa- és cserjecsoportokat telepíteni. A zöldfelülettel beültetett, díszített, gondosan ápoltságú rézsűfelületek a zöldfelületi rendszer fontos részét képezik, kedvezően hatnak a városképi megjelenésre, az utcákat, épületek előterét díszítik

VÍZFOLYÁSOK, ÁRKOK

A város területén É-D-i irányban több vízfolyás halad keresztül – Köves-kanális, Inota-patak, Hidegvölgyi-patak –, melyek a Belváros, Felsőváros (Köves-kanális), Inota Ófalu (Inota-patak), valamint a Készenléti-lakótelep beépített területeit érintik. A vizek nagyrészt mesterséges mederben futnak, a város központjában több helyen felszín alatti vezetésűek, így zöldfelületi jellegük, szerepük a lehetőségekhez mérten csekély. Az érintett településrészeknek sajátos hangulatot adó karakteres megjelenésük miatt érdemes azonban hangsúlyozásuk, zöldfelületi fejlesztésük.

Az árkok kitakarításával, gyommentesítéssel, rendszeres karbantartással gondozott zöldfelület nyerhető. A burkolatlan árkok gyepesítéséről gondoskodni kell, az árok partján a fás növényzet kiegészítésével, telepítésével a zöldfelület gazdagabbá tehető. A burkolt árkok esetében a burkolatok javításával, esetleges cseréjével, valamint gyommentesítéssel, továbbá a rézsú koronán vezetett korlátok rendszeres felújításával, a növényzet ápolásával rendezett kép nyerhető. Ahol a közlekedésbiztonság és a szabályozási szélesség lehetővé teszi a vízárkok mentén mindkét oldalon javasolt a növénytelepítés, fásítás ligetes jelleggel, a zöldfelületi elem hangsúlyozása, az utcakép hangulatosabbá tétele végett. A diszharmónia elkerülése érdekében az autóbehajtók (hidak) létesítése, felújítása esetén egységes kialakításra kell törekedni, kerülve a feltűnő burkolati elemeket, színeket.

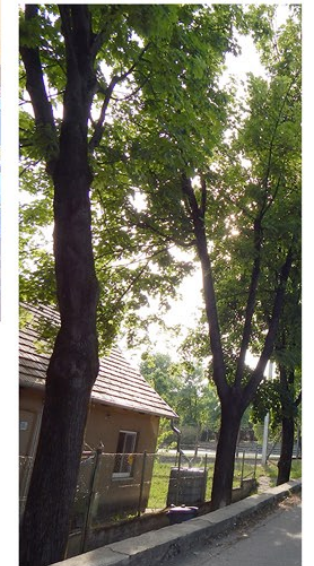
FASOROK

A rendezett utcakép, városkép fontos elemei az út menti fasorok, gondozott zöld sávok. Várpalota területén egységes - azonos korú és fajú növényegyedekből álló – fasorokkal leginkább a belváros utcáiban, rövidebb szakaszokon találkozhatunk (pl. a középiskola előtt, a Szabadság téren, a Szent István úton a Művelődési Központ térségében, a Waldstein János úton, a Táncsis Mihály utcában, az Újlaky úton). De akadnak értékes fasorok a település külsőbb területeirészein is, említésre méltó például a Rákóczi-telepen, a bányászházak térségében, a Szent Borbála u. Régibánya u. folytatásában lévő szakaszán húzódó kétoldali juhar fasor.

A fasorok, utca- és térfásítások a városi környezetben nélkülözhetetlenek, díszítik az utcákat, tereket, árnyékolnak, jelentős kondicionáló hatásuk van, ezáltal a mikroklimát kedvezően befolyásolják, mérsékelve ezzel a „városi hősziget” jelenséget. Új utak építése, meglévő utak átépítése, telekalakítás, közművek cseréje esetén össze kell hangolni az út- és közművesítési terveket a zöldfelületi tervekkel, nem szabad, hogy az elektromos hálózati vezetékek és egyéb közmű létesítmények kiszorítsák a fasorokat az utcákból. A kisebb lakóutcák szabályozási szélessége sok esetben nem teszi lehetővé fasorok telepítését, ilyenkor az út és járda közötti keskeny sáv cserjesávval, sövénnyel gazdagítható.

A telepítésre kerülő növények kiválasztására különös gondot kell fordítani. Olyan fajokat válasszunk, amelyek nem nőnek bele a felsővezetékbe, egyéb közművezetékbe és az út fölé, akadályozva a biztonságos közlekedést. Érdemes arra is figyelmet fordítani, hogy a növény ne hozzon gyümölcsöt vagy olyan termést, mely szemetel vagy gyűjtésre ösztönzi a járókelőket. Semmiképpen se alkalmazzunk inváziós fajokat.

VÁROSI TEMETŐK

A temetők nagy területet foglalnak el a városon belül és mint zöldfelületi jellegű intézmények, megfelelő növényborítottság esetén jelentős szerepet töltenek be a város zöldfelületi rendszerében. A kultikus célon felül jelentős kondicionáló felületként, továbbá pihenőparkként, kertként is funkcionálhatnak. Ehhez azonban a zöldfelületi szerepük erősítésére van szükség.

A növényekben gazdag, fásított, parkosított temető méltóságteljes hangulatot áraszt, a gyászolónak megnyugvást jelent. Éppen ezért nem szabad, hogy az épített elemek túlsúlyba kerüljenek, a temetőnek meg kell őrizni, illetve meg kell teremteni kertjellegét. A temetőbejárat, fogadótér, a ravatalozóhoz vezető út és a ravatalozó környezete parkszerűen alakítandó ki. Ajánlott a temető telekhatára felé fákból, cserjékből álló gazdagabb növényzet létesítése, a bensőséges hangulat megteremtése, a külvilágból érkező zavaró ingerek kizárása érdekében.

AJÁNLÁSOK A KÜLTERÜLET TELEPÜLÉSREŚZEIRE

PALOTAI-BAKONY ÖSSZEFÜGGŐ TERMÉSZETKÖZELI ERDŐ- ÉS GYEPTERÜLETEI

A Palotai Bakony települést északról ölelő, változatos formai megjelenésű, nagy összefüggő területet alkotó természetközeli erdő- és gyepterülete tájképvédelmi szempontból meghatározó, kiemelten kezelendő terület.

TELEPÍTÉS, TEREPALAKÍTÁS, ANYAGHASZNÁLAT

Beépítetlen jellege megőrzendő, a katonai használathoz szükséges honvédségi létesítmények a tájképvédelmi szempontok figyelembe vételével (tájba illesztve, növényzettel takartan, figyelemmel a település és a terület kiemelt nézőpontjaiból való látványra, a természeti értékek sérelme nélkül) létesíthetők. A turisztikai létesítmények kialakításánál, felújításánál természetes anyaghasználat (kő, fa) ajánlott, az esetlegesen szükséges terepalakításokat tájba illesztve (íves vonalvezetésű, természetes hatású, növényzettel fedett rézsűk kialakításával, kerülve a támfalak alkalmazását) javasolt végezni. Tájképvédelmi szempontból új burkolt út, felszíni elektromos hálózati vagy hírközlési építmény, reklámfelület elhelyezésére szolgáló építmény, kerítés elhelyezése nem támogatható. Szükséges továbbá a Magyar Honvédség kezelésében lévő területeken található, katonai tevékenységhez köthető úthálózat felülvizsgálata, a szubpannon sztyepppek egybefüggősége érdekében a felesleges utakon a közlekedést fel kell függeszteni.

MŰVELÉS, NÖVÉNYALKALMAZÁS

A tájjelleg védelme, erősítése érdekében a gyepek aránya megtartandó, ennek érdekében el kell kerülni az erdősítést, a cserjésedés megakadályozására, valamint az adventív növények (pl: bálványfa, ezüstfa) visszaszorítására kell törekedni. Ennek módja lehet extenzív legeltetés vagy cserjeirtás is. Technikai sportok folytatása a területen nem támogatható a gyepterületek károsításának veszélye miatt. Kerülni kell a nagy kiterjedésű (>10ha) egybefüggő erdőfelújításokat, és a nagy kiterjedésű egykorú erdőfoltok kialakulását. A már kialakult egykorú foltok kezelésénél előtérbe kell helyezni a szálaló üzemmódot. A sekély talajú meredek lejtőkön kialakult sziklai erdőkben és molyhos tölgyeseknél a fahasználat teljes mellőzése szükséges, a természetes átalakulási folyamatot célszerű elősegíteni. A területen tájidegen növényfajként jelenik meg a fekete fenyő, melynek erős árnyékoló hatása, valamint felhalmozódó és a talaj kémhatását erősen savanyító tűlevelei miatt az eredeti aljnövényzet és a sziklagyepek flórája teljesen elszegényedik. Erdőfelújításnál a termőhelyi adottságoknak megfelelő, a területen természetesen előforduló növénytársulások fafajai (molyhos tölgy, virágos kőris, kislevelű hárs, nagylevelű hárs, barkóca berkenye, csertölgy, kocsánytalan tölgy, bükk, magas kőris, hegyi juhar, hegyi szil, gyertyán) alkalmazandók és a természetközeli erdőművelési módokat kell előnyben részesíteni.

SZŐLŐHEGYEK (BADACSONY, JÓZAN, BÖGRE, BAGLYAS, BÁNTA)

A Bakony hegylábi területein kialakult, tájképet gazdagító, a város tájképi örökségéhez tartozó, nagy múltú szőlőhegyek védelme a területhasználat és a kialakult telekszerkezet megőrzésével biztosítandó. A táj jellegének megtartása végett a területen csak a kiskertes használatához kapcsolódó gazdasági épületek, pincék elhelyezése ajánlott. A már kialakult és értéket képviselő épületek, építmények nyújtotta karakter megővése érdekében épületek felújításánál, új épületek építésénél a meglévő épületekhez illeszkedő tömegformálás és anyaghasználat alkalmazandó.

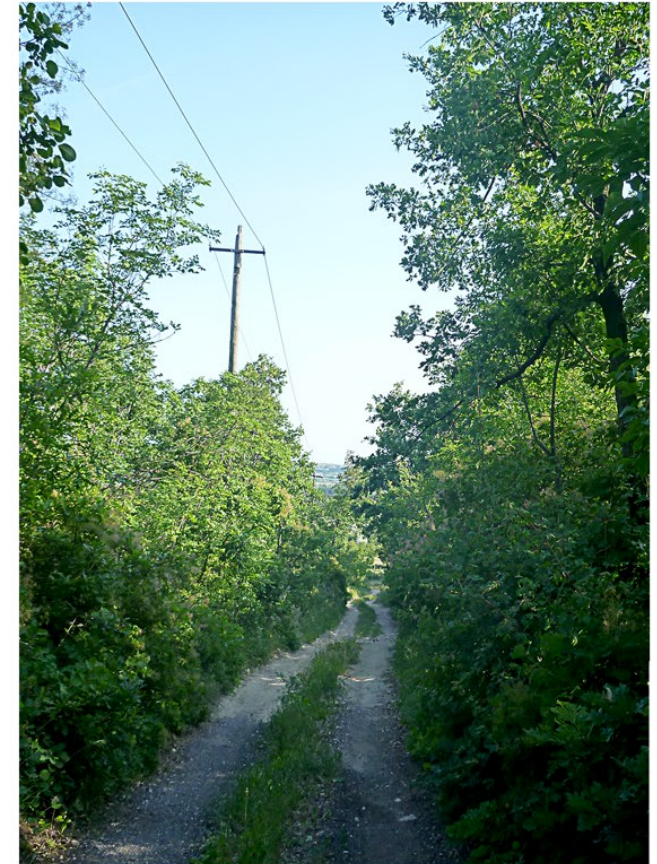

MŰVELÉS, NÖVÉNYALKALMAZÁS

A kertek elsősorban haszonkertként, szőlő, gyümölcs, zöldségtermesztéssel hasznosítottak, de díszítő jelleggel az épületek körül, az utcáfront felé, dísznövények is helyet kapnak. A tájkarakter védelme miatt dísznövények telepítésekor a tájdegen tű- és lomblevelű örökzöldek, valamint a divatos csüngő, szabályos lombkoronájú vagy színes levelű növényfajták nagyarányú alkalmazása kerülendő, a tájjelleg erősítése miatt inkább gyümölcsfák dísz változatai (alma, cseresznye, szilva) vagy a jellegzetes növénytársulás növényfajai és fajtái (hárs, kőris, berkenye, juhar) ültetendők.

KERÍTÉSEK

A telkek lehatárolására a kertes területen az áttört kerítés az elfogadott, tömör kerítések és nem átlátható megoldások nem támogathatók.

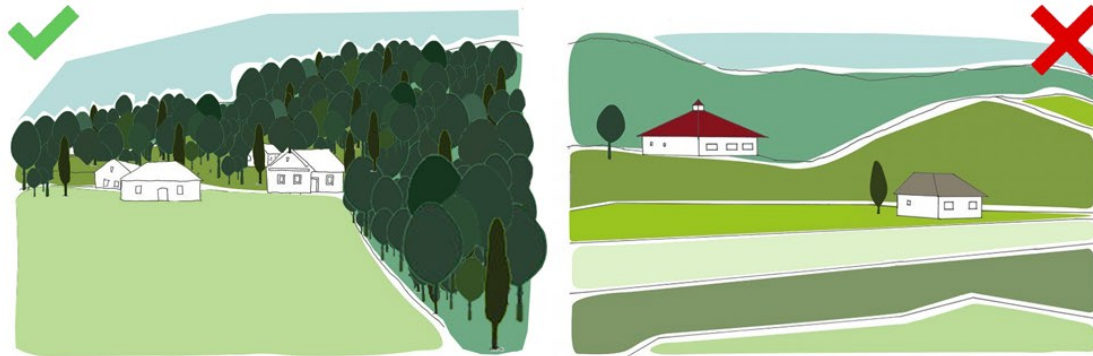
KÖZTERÜLETEK

A szőlőkertek feltáró útjai jellemzően murvával borítottak, a közterületek kis szélessége miatt legtöbb helyen csak gyeptsáv díszíti az út mentét, mely gondozása, rendben tartása a telektulajdonos feladata.

INOTA TÉRSÉGI NYÍLT, SZÁNTÓ-GYEP-ERDŐ MOZAIKOS TERÜLET

Várpalotán - ahogy jellemzően a dunántúli térségben a mezőgazdálkodáshoz kapcsolódó gazdasági épületek, építmények jellemzően koncentrált helyen, az ún. majorságokban kaptak helyet, melyhez kiterjedt birtokok, művelt területek kapcsolódtak. A tájkép védelme érdekében a mezőgazdasági területek beépítetlen jellege továbbra is megtartandó, a településrendezés, illetve szabályozás eszközeivel biztosítandó a tájhasználati hagyományokat figyelmen kívül hagyó túl sűrű beépítések elkerülése.

A mezőgazdasági épületek, épületegyüttesek tájba illesztése a telepítés helyének gondos megválasztásával, a terepadottságokhoz való alkalmazkodással, az építészeti hagyományok figyelembe vételével, egyszerű forma és természetes anyaghasználattal, a hivatkozó színek alkalmazásának kerülésével, a meglévő növényzet minél nagyobb arányú megtartásával és az építéssel egyidejű környezetrendezéssel érhető el.

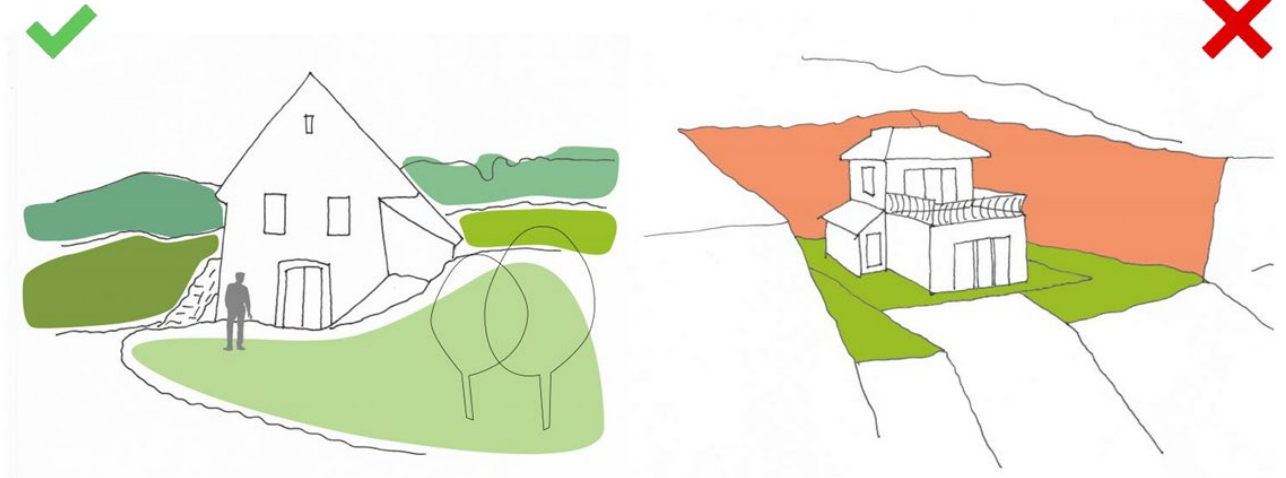

◀ TELEPÍTÉS

A telepítési hely kiválasztása során kerülendők a kiemelkedések, magaslati pontok, a védett fekvésben történő épületelhelyezés nemcsak tájbasimuló létesítményeket, de többnyire energiahatékonyságot is eredményez. A helykiválasztásnál kiemelt figyelemmel kell lenni a tájképi változásokra, a település kiemelt nézőpontjaiból való látványra. Előtérbe helyezendő az olyan területek, ahol valamilyen meglévő tájalkotó elem (pl. erdősáv, facsoport) segíti a tájba illesztést.

TEREPALAKÍTÁS ▶

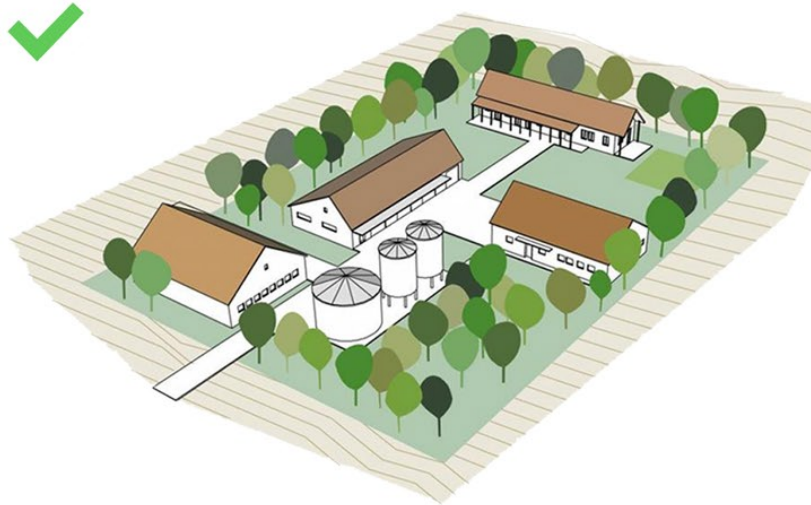
A tájba nem illő terepalakulatok megakadályozása végett, ill. a táj karakterének megőrzése érdekében kerülendők a nagy felszínmozgatások. A szintkülönbségek áthidalására növényzettel beültetett, szabálytalan vonalvezetésű rézsűfelületeket ajánlott alkalmazni, a tájban idegenül ható támfalak létesítése nem kívánatos. Kerülendők a nagy, meredek rézsűk, a rézsű állékonysága, a növényzet megtelepedése csak enyhébb hajlásszögű (legfeljebb 30°-os) rézsűkön biztosítható, javasolt a nagyobb rézsűk tagolása.

INOTA TÉRSÉGI NYÍLT, SZÁNTÓ-GYEP-ERDŐ MOZAIKOS TERÜLET

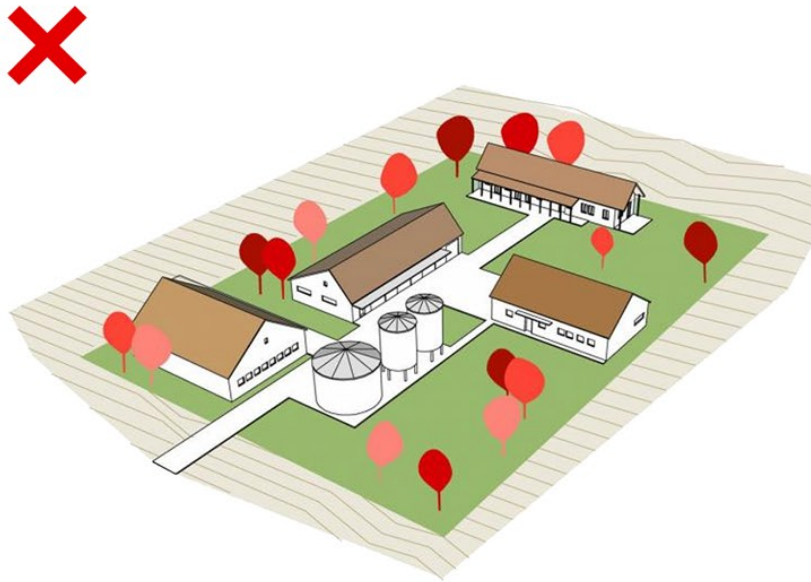
ÉPÜLETFORMÁLÁS, ANYAGHASZNÁLAT

A mezőgazdálkodáshoz kapcsolódó beépítés ne legyen intenzív, a nagy, csarnok jellegű épületek tájban való megjelenése nem kívánatos. A kirívó, rikító színek alkalmazása mind a falak, mind a tetőhéjalás esetében kerülendő, nem javasolt továbbá a tájkaraktertől, építészeti hagyományoktól idegen anyagok, építészeti megoldások alkalmazása. Amennyiben egymás közelében több épület is elhelyezésre kerül, azok forma- és színvilágukat tekintve harmonizáljanak egymással.

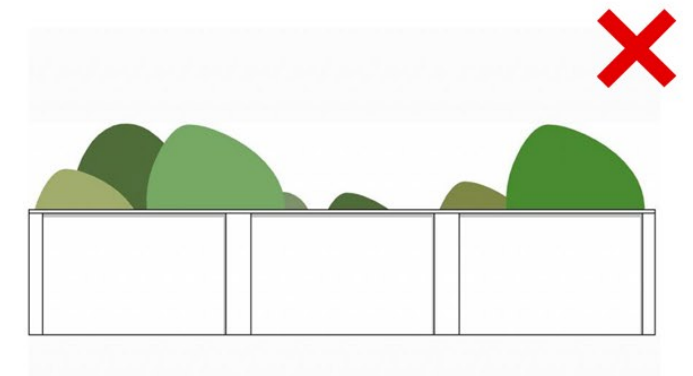
NÖVÉNYALKALMAZÁS

A telepítés során a meglévő növényzet minél nagyobb arányú megtartására kell törekedni, hiszen az újonnan telepített növényzet csak hosszú évek múlva éri el kifejtett állapotát és tudja betölteni szerepét. Az épületek elhelyezésével egyidejű környezetrendezésre, növénytelepítésre kiemelt hangsúlyt kell fektetni. A növénytelepítésnél a táj jellegének megfelelő, a természetes növényzethez illeszkedő honos növényfajok alkalmazandók, a környező tájjal való kapcsolat megteremtése céljából.

▼ KERÍTÉSEK

Az épületek, épületegyüttesek elhelyezésére szolgáló területek lehatárolására, körülkerítésére kizárólag az áttört kerítés (pl. a tájképben jelentős látványelemet nem eredményező drótháló, vagy karámszerű fa kerítés) az elfogadott, tömör kerítések megjelenése nem kívánatos a mezőgazdasági területeken. A beépített területrészt vizuális elválasztása, takarása a telekhatár mentén létesítendő növényssávval lehetséges, mely egyben a tájba illesztést is elősegíti. A telekhatár menti növényzet fa- és cserjefajai honos növényfajokból kerüljenek ki, a tájidegen tű- és lomblevelű örökzöldek alkalmazása kerülendő.

BÁNTA - HEGYSÉG ELŐTÉRI DOMBVIDÉK, JÓL ZÁRÓDÓ, JELLEMZŐEN ERDŐ-GYEP MOZAIKOS TERÜLET

A főként horgászok és kiskert tulajdonosok kedvelt kiránduló és pihenő helyeként számon tartott és további rekreációs potenciállal rendelkező Bánta az itt található értékes, érzékeny természeti, környezeti elemek (lápterület, karsztgyepek, karszttavak, vízbázis) miatt igen sérülékeny. A területen előforduló roncsolt helyszínek (felhagyott és működő bánya) már most is tájhasználati és vizuális-esztétikai konfliktust okoznak. Településképi szempontból így a feladat kettős, egyrészt a rekreációs, üdülési funkcióba nem illő környezeti elemek rendezése, tájba illesztése (bányarekultiváció), másrészt a vizes területek olyan szabadidős fejlesztése, mely a terület vonzerejét adó vadregényes táj természeti értékeinek sérelme nélkül valósul meg. Ez a tavak környezetében a szelíd turizmus, illetve ökoturizmus eszközeivel, a közeli védett lápterület zavartalanságának biztosításával érhető el.

TELEPÍTÉS, ANYAGHASZNÁLAT

A tavak környezete elsősorban a gyalogos- és kerékpáros turizmus célterületeként határozandó meg, a közlekedési infrastruktúra továbbépítése nem javasolt, kizárólag a tájat lényegesen nem terhelő turisztikai létesítmények elhelyezése (pl. esőbeálló, horgászhely, fedett, nyitott pihenőhelyek, erdei tornapálya, gyermekjátszóter) ajánlott. Az anyaghasználat során a fa előtérbe helyezése javasolt. A horgásztégek túl sűrű kialakítása kerülendő, inkább közösségi stégek kialakítása támogatandó.

NÖVÉNYALKALMAZÁS

A vizek öntisztuló képességének megőrzése érdekében ügyelni kell arra, hogy maradjanak háborítatlan törészek, vízparti területek, ahol a természetes folyamatok érvényre juthatnak. A vizes élőhely karaktere a turisztikai létesítmények környezetében megvalósítandó, a vizes élőhelyekre jellemző honos fa- és cserjefajokból álló ligetes növénytelepítéssel erősíthető. Kerülendő a tájba nem illő tű- és lomblevelű örökzöldek alkalmazása.

CSERI PARKERDŐ

A város nagy múltú kiránduló helyeként, rendezvények helyszínéeként ismert Cseri erdő tájképi karakterének megőrzése az erdő jellegének megtartásával biztosítható.

NÖVÉNYALKALMAZÁS

Az erdő fő állományalkotó fafaja, mely az erdő karakterét adja, megjelenését meghatározza, a csertölgy. Az erdő felújításánál, növénytelepítésnél erre figyelemmel kell lenni. A meghatározó fafaj mellett alkalmazásra javasolt fajok még a kocsánytalan tölgy, a kislevelű hárs, a mezei juhar, a barkócafa és a vadkörte, alkalmazásra javasolt cserjefajok a veresgyűrű som, az egybibés galagonya, a cseregalagonya, a közönséges fagyal, az ostorménfa, a varjútövis benge, a csíkos kecskerágó és a bibircses kecskerágó.

A turisztikai, rekreációs létesítmények környezetében a növénytelepítések kialakításakor törekedni kell a természet szerű megjelenésre, ezért javasolt a ligetes jellegű, szabálytalan vonalvezetésű fa- és cserjecsoportok kialakítása.

TELEPÍTÉS, ANYAGHASZNÁLAT

Az erdőben elszórtan megjelenő beépítések megjelenése a jövőben sem kívánatos. A közcélú funkció erősítését szolgáló, a rendezvényeknek infrastrukturális háttérrel biztosító beépítések lehetőleg koncentráltan kapjanak helyet, erre alkalmas területként a 8. sz. főút melletti beépített rész (benzinkút térsége) kínálkozik. A terület frekvenciált fekvése miatt az itt elhelyezésre kerülő épületek a parkerdő funkcióhoz illő kialakítással létesítendőek. Az épületegyüttes tájat uraló elemmé válásának megakadályozása érdekében az épületek környezetének rendezésére, a nagyterjedésű burkolt és parkoló felületek tagolására, illetve növényzettel való takarására figyelmet kell fordítani. A parkerdőben a rekreációs és sportolási lehetőségek bővítése érdekében új turisztikai építmények, berendezési tárgyak (gyermekjátsszótér, tornapálya, pihenőhelyek, esőbeálló, padok, hulladékgyűjtők) tájba illő építészeti kialakítással, természetes anyagok felhasználásával, egymással összhangban és a külterületi jelleg megtartásával létesítendőek. A parkerdő egyes feladatainak (kiránduló erdő, pihenő erdő, rendezvényhelyszín) ellátását a helyes térbeli rend kialakítása segíti. A funkciók megfelelő elhelyezése, a feltáró úthálózat kijelölése, a 8. sz. út új nyomvonalát és kapcsolódási pontjait is figyelembe véve, átgondolt tervezéssel érhető el.

©Sarah Winborn Photography

SZÉLHELY ÉS SÓSOS (CSÁKÁNYHÍD-DÜLŐ) - VEGYES HASZNÁLATÚ, FORMÁLÓDÓ TERÜLET

A város délnyugati kapujában elhelyezkedő, kialakulóban lévő, vegyes használatú terület. Településképvédelmi szempontból egyik feladat a tájképet zavaró, roncsolt felületek (bányagödrök), valamint a környezetére negatív hatást gyakorló létesítmények (hulladékkezelők) környezetbe illesztése, rendezése, másfelől az itt található tavak révén rekreációs potenciállal rendelkező terület tájképi, településképi szempontokat figyelme vevő fejlesztése. A rekreációs fejlesztést szolgáló épületek, építmények elhelyezésénél a táj jellegzetességének megtartására, a külterületi jelleg megőrzésére kell törekedni, a létesítmények jelentős zöldfelületbe ágyazva, tájba illő építészeti kialakítással létesítendőek.

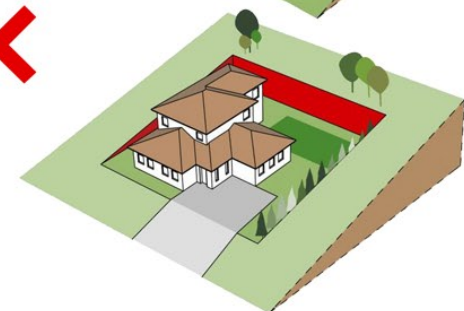
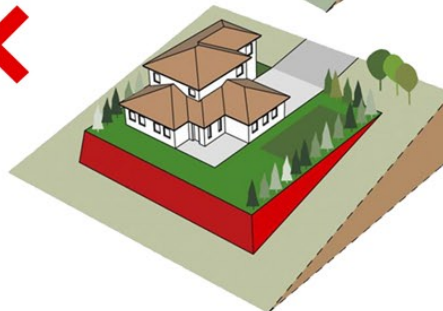
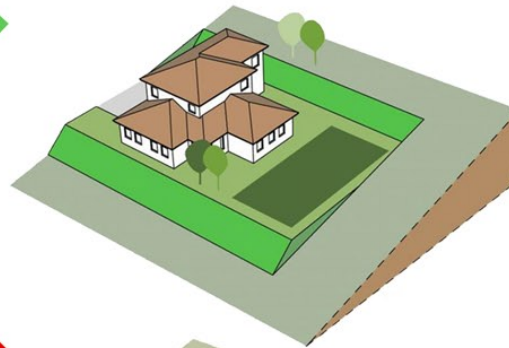
TELEPÍTÉS

A városrész az itt vezető fő útvonalak (közutak és vasút) révén településképileg kitett helyen található. Új épületek, épületegyüttesek telepítési helyének kiválasztása során ezért kiemelt figyelmet kell fordítani a tájképi változásokra, a település bevezető útjairól feltáruló látványra. A helykiválasztásnál kerüendőek a kiemelkedések, magaslati pontok, az épületek tájba simulva, lehetőség szerint már meglévő növényzetbe ágyazva helyezendőek el.

TEREPALAKÍTÁS ▶

A terület domborzati adottságaiból, természetes és mesterséges (egykori bányászati tevékenység során létrejött) terepalakulataiból adódóan, épületek, létesítmények elhelyezése, a tavak környezetének rendezése tereprendezés, -alakítás nélkül nem képzelhető el. A tájkarakter védelme és a mesterkéltnél, tájba nem illő terepalakulatok elkerülése érdekében a rézsűk kialakításánál a természetszerű hatás elérésére kell törekedni. A szintkülönbségek áthidalására növényzettel beültetett, szabálytalan vonalvezetésű rézsűfelületeket ajánlott alkalmazni, a tájban idegenül ható támfalak létesítése nem kívánatos. Kerüendőek a nagy, meredek rézsűk, a rézsű állékonysága, a növényzet megtelepedése csak enyhébb hajlásszögű (legfeljebb 30°-os) rézsűkön biztosítható, javasolt a nagyobb rézsűk tagolása.

SZÉLHELY ÉS SÓSOS (CSÁKÁNYHÍD-DÜLŐ) - VEGYES HASZNÁLATÚ, FORMÁLÓDÓ TERÜLET

dr. Boromisza Zsombor

NÖVÉNYALKALMAZÁS

A tavak környezetében a tájkarakter erősítése, védelme vízparti honos fa- és cserjefajok telepítésével, szabálytalan alakú, változatos fajösszetételű növénycsoportok, -foltok kialakításával érhető el. A vízparttól távolabbi területeken, közjóléti erdő fejlesztéssel érintett területen is növénytelepítéshez a térségben honos növénytársulások, erdőtársulások növényfajai alkalmazandók, mert ezzel biztosítható a környező tájba való illeszkedés, a tájkarakter védelme. A termőhelyi adottságoknak megfelelő honos növények egyúttal - a számukra kedvező életfeltételek miatt - gondozásuk során kevesebb idő- és költségráfordítást igényelnek, gyorsabban növekednek, így hamarabb eléri a díszítő érték szempontjából értékes kifejlett állapotukat, mint a hazánkban idegen, ún. exóta fajok. Ez utóbbiak alkalmazása tájidegen voltuk miatt kerülendő. A természetszerű hatás elérése érdekében létesítmények környezetében a növénytelepítések ligetes jelleggel, szabálytalan vonalvezetésű fa- és cserjecssoportokból valószínűsíthetőek meg. A vizek közelében alkalmazásra javasolt fa- és cserjefajok: fűzek, nyárok, szil, magyar kőris, kocsányos tölgy, mezei juhar, zselencemeggy, korai juhar, kislevelű hárs, cserjék közül veresgyűrű som, fagyal, csíkos kecskerágó, cseregalagonya, egybibés galagonya, kányabangita, tatár juhar, mogyoró. A vizektől távolabb alkalmazásra javasolt fa- és cserjefajok: kocsánytalan tölgy, csertölgy, kislevelű hárs, mezei juhar, vadkörte, cserjék közül veresgyűrű som, egybibés galagonya, cseregalagonya, közönséges fagyal, ostorménfa, varjútövis benge, csíkos kecskerágó és bibircses kecskerágó.

SÜLLYEDÉK TAVAK TÉRSÉGE - VIZEKBEI GAZDAG SÍKVIDÉKI TERÜLET

A várostól dél-délkeletre elterülő kiterjedt törendszert és környéke a város arculata, a várost övező táj jellege szempontjából a külterület egyik meghatározó, tájképvédelmi szempontból kiemelten kezelendő területe. Bár nem sok köze van a történelmi Sárrethez, hiszen az itt kialakult tavak a 18-19. században folytatott mélyművelésű bányászat eredményei, mégis e vizekben gazdag terület a Sárrethi hovatartozást, identitást erősíti és Várpalota meghatározó bányászvárosi múltjának őrzője.

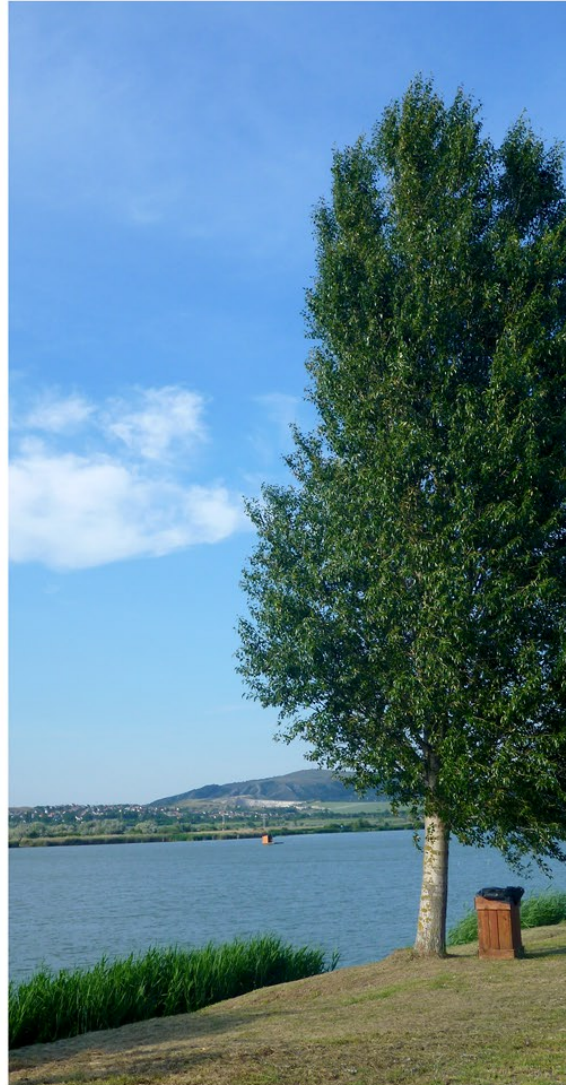
NÖVÉNYALKALMAZÁS

A tavak környékén vízparti honos fa- és cserjefajok telepítésével és szabálytalan alakú, változatos fajösszetételű növénycsoportok, -foltok kialakításával természetközeli kép nyerhető, mely egyrészt erősíti a vízparti karaktert, másrészt a vizes élőhelyekhez kötődő élővilág (növény- és állatvilág) számára is élőhelyet teremt. Kerülendő a tájba nem illő tű- és lomblevelű örökzöldek alkalmazása. Alkalmazásra javasolt növényfajok: az alacsonyabb, vízzel gyakran borított térszíneken: bokorfűzék, fehér fűz, nyárfák, a vízparttól távolabb, a magasabb térszíneken mezei szil, vénic szil, magyar kőris, kocsányos tölgy, mezei juhar, zselnicemeggy, korai juhar, kislevelű hárs, nyír, cserjék közül veresgyűrűsöm, fagyal csíkos kecskerágó, cseregalagonya, egybibés galagonya, kányabangita, tatár juhar, mogoró.

A volt Beszálló területen frekventált elhelyezkedése és az egymástól eltérő funkciójú területek vizuális és funkcionális elválasztása érdekében a zöldfelület gazdagítása szükséges fás növényegyedekkel, díszítő és védelmi jelleggel.

TEREPALKÍTÁS

A rekreációs fejlesztések által érintett területeken bizonyos tókönyéki, vízparti beavatkozások elkerülhetetlenek, azonban itt is törekedni kell a táj jellegzetességének megtartására, a partrendezést, rézsűfelületeket, kiszolgáló útvonalakat, növénytelepítést tájba illő módon kell megvalósítani. A rézsűk kialakításánál a természetközeli hatás elérésére kell törekedni. Ennek érdekében kerülni kell a nagy, meredek rézsűket, a partvonal állékonysága, a növényzet megtelepedése csak enyhe (legfeljebb 30°-os) rézsűk alkalmazásával érhető el, a nagyobb rézsűfelületeket tagolni kell.

TELEPÍTÉS

A terület építés által frekventált része az Ósibe vezető út mentén lévő volt Beszálló terület és térsége, ahol a város elképzelései szerint (egyedi telkes és nagyobb üdülőházak, egységek kialakítására is alkalmas) üdülőterületi és rekreációs fejlesztések valósulnának meg. A területet átgondolt, valamennyi funkciót magában foglaló és ezek összehangolását (funkcionális és településképi szempontból is) biztosító beépítési terv alapján javasolt kialakítani, elkerülve az egymást zavaró és egymással összhangban nem álló létesítmények megjelenését.

A terület vonzereje a vízfelületek szemet-lelket gyönyörködtető nyugtató hatásában rejlik, mely hatást csak akkor éri el, ha az természetes szépségében mutatkozik meg. Ennek érdekében hagyni kell érvényesülni a természetes folyamatokat, melynek révén tájba simulnak a mesterséges alakzatok is. Az így létrejött vízi és vízparti vegetáció hozzátartozik a törendszert természetes képéhez, egyúttal elősegíti a vízminőség védelmét és a gazdag madárvilágnak táplálkozó és búvóhelyet biztosít. A természetes rendszerek hosszú távú fennmaradása érdekében a természetes és mesterséges elemek közötti érzékeny egyensúlyt fenn kell tartani, kerülendő a terület túlterhelése, ez a fejlesztések koncentrált elhelyezésével biztosítható. Erre alkalmasak - a területek funkcióáltásával - a korábban már beépített területek (a volt beszálló terület térsége és a volt S-II. bánya beépített területe), így a természetvédelmi szempontból legértékesebb terület (Városi derítő tó) zavartalansága biztosítható. A túlterhelés megakadályozása érdekében a vízparti területrészek közterületi kialakítása javasolt, a horgászstégek túl sűrű kialakítása kerülendő, inkább ritkább elhelyezéssel (30-50 m-ként) közösségi stégek kialakítása ajánlott.

6 JÓ PÉLDÁK | ÉPÜLETEK. ÉPÍTÉSZETI RÉSZLETEK

HOMLOKZATKÉPZÉS

ÓROMFALAK, TŰZFALAK

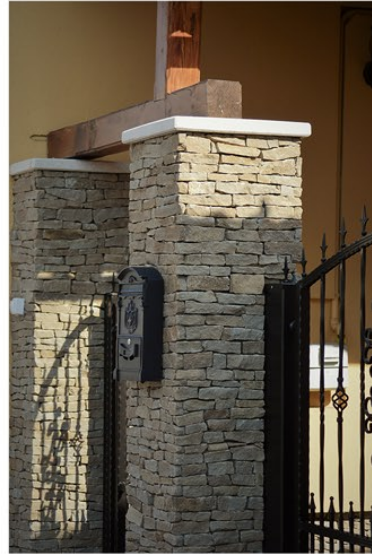
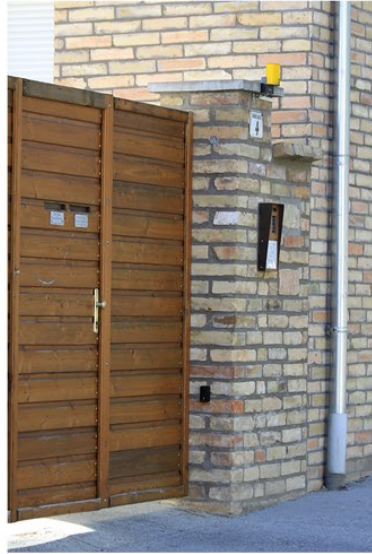
ABLAKOK

KÉMÉNYKÉPZÉS, TETŐK, PÁRKÁNYOK, ERESZEK

KERÍTÉSEK, KAPUK

KÖZTERÜLETRENDEZÉS

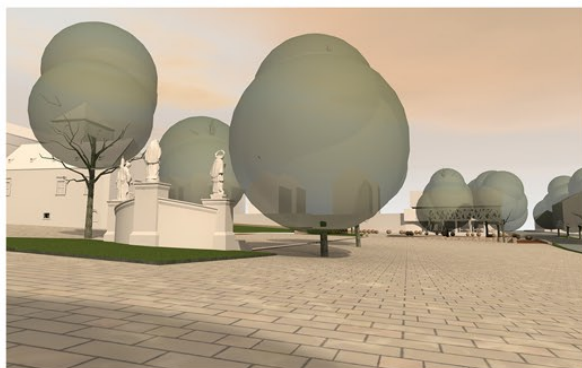

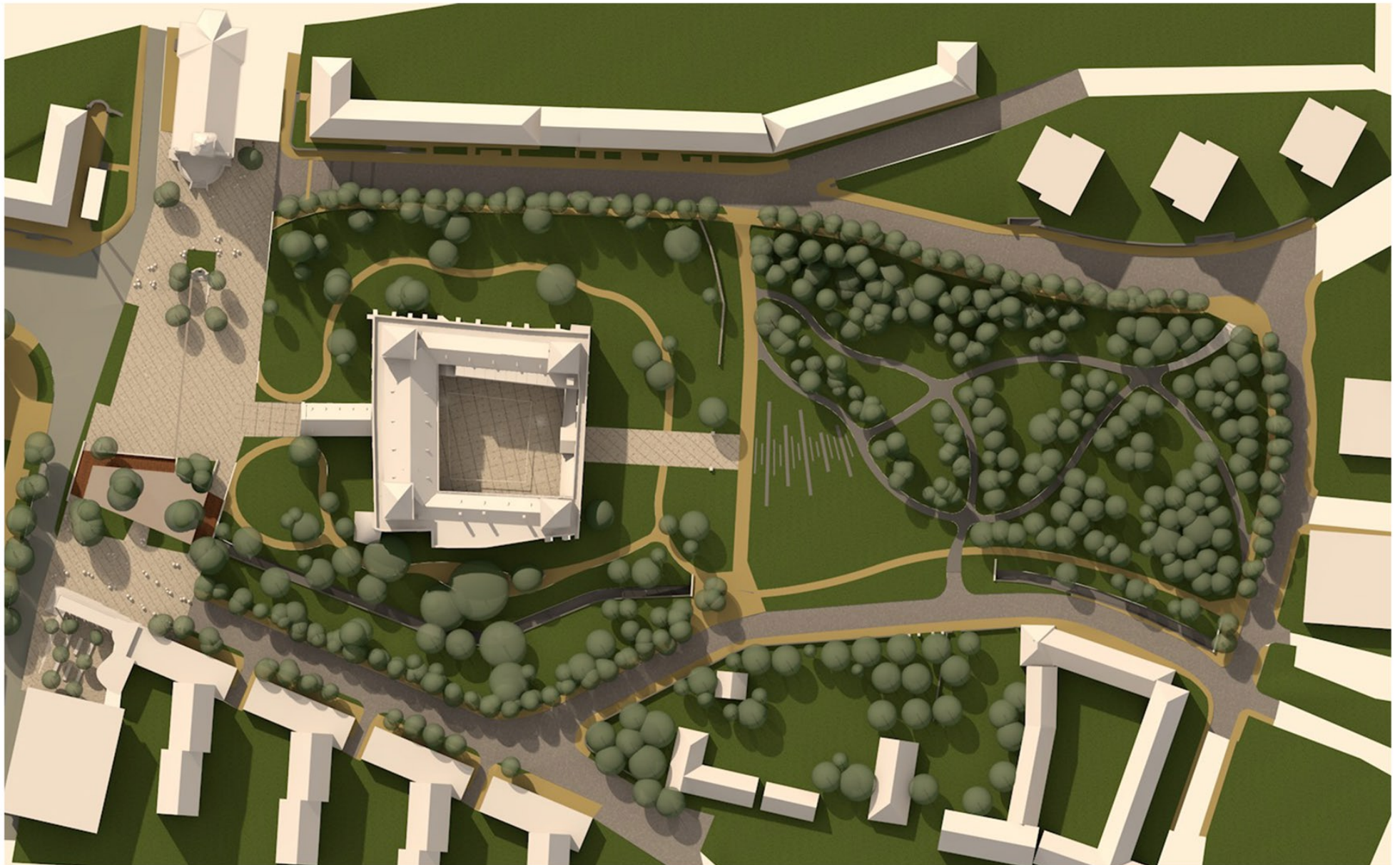
NAPELEMEK TELEPÍTÉSE

8 BEÉPÍTÉSI VÁZLATOK

THURY GYÖRGY TÉR

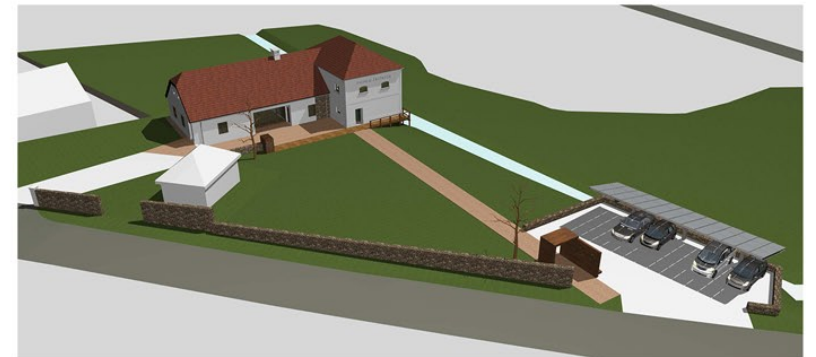
INOTA FALUKÖZPONT RENDEZÉSE

ZSINAGÓGA ÁTALAKÍTÁSA-BŐVÍTÉSE, ÚJ VÁROSI KÖNYVTÁR KIALAKÍTÁSA

INOTA, NEMES MALOM TANULMÁNYTERV, LÁTVÁNYTERV

IMPRESSZUM

KÉSZÍTETTE: TÁJOLÓ-TERV Kft.

MEGBÍZÓ:

Várpalota Város Önkormányzata
www.varpalota.hu
varpalota@varpalota.hu
8100, Várpalota, Gárdonyi Géza u. 39.
+36-88/592-660, +36-88/592-670, +36-88/592-690
Polgármester: Campanari-Talabér Márta
Főépítész: Mezei László

FOTÓK: Pisák Brigitta, Jacznekó Judit, Mezei László

SZÖVEG: Pisák Brigitta, Jacznekó Judit, Zétényi Zsófia, Auer Jolán

ÉPÍTÉSZETI ÚTMUTATÓ ÁBRÁI: Kiss Luca, Novák Sándor, Weiszkopf András

GRAFIKAI TERVEZÉS: Pisák Brigitta

Budapest 2017

FELHASZNÁLT IRODALOM:

Könczöl Imre – Várpalota rövid története, Várpalota, 1988
Várpalota város helyi építészeti értékeinek felmérése — Rosivall Tervező Iroda Kft., Budapest, 2009
Várpalota város településfejlesztési koncepciója 2015-2030, TÁJOLÓ-TERV Kft.- KÉSZ Kft., Budapest, 2016
Tamás Szilvia – Várpalota településtörténete, kialakulása a helytörténeti szakirodalom alapján, Budapest 2005
www.muemlekiem.hu

Készült Magyarország kormánya megbízásából, a településképvédelemről szóló 2016. évi LXXIV. törvényhez kapcsolódóan

